

ҲАМКОРЛИК ЧОРАҲАЛАРИДА

Республикамиз Президенти И. Каримов Молдова Президенти Мирча Снегур таклифига биноан 30-31 март кунлари Молдова Республикасида расмий сафарда бўлди.

Кутаринки руҳда ўтган сафарда икки мамлакат раҳбарлари ўзаро музокаралар ўтказдилар.

Музокаралар низоҳатида икки мамлакат ўртасида дўстона ҳамкорлик, эркин савдо муносабатларини ривожлантириш, фан-техника, маданият ва санъат, почта хизмати, алоқа, банк соҳаларида ҳамкорлик, самолётлар қатновини йўлга қўйиш, икки томонлама солиқ солмаслик тўғрисидаги ўндан зиёд ҳужжат имзоланди.

Самарали ўтган сафар Кишинев аэропортида Республикамиз Президенти Ислам Каримовни кузатиш маросими билан якунланди.

СИМ ОРҚАЛИ МУЛОҚОТ

1 апрел куни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Қишлоқ ҳўжалиги масалаларига бағишланган сим орқали кенгаш ўтказди. Уни Республика Бош Вазирининг биринчи ўринбосари И. Жўрабеков бошқарди.

Кенгашда шу кўннинг долзарб вазифалари: чигитни қисқа муддатда сифатли экиб олиш, ғаллачиликни ривожлантиришда амалга оширилаётган ишлар, хусусан, ғаллани қисқа муддатда нес-нобут қилмасдан ўриб олиш ва бўшайдиган майдонларга такрорий экинлар экиш чора-тадбирлари ҳақидаги масалалар кўрилди. Шунингдек, эртанги сабзавот, озуқабол экинлар экишнинг бориши, бог ва тоқзорлар ва уларни парваришлаб, аҳолини картошка билан таъминлашни яхшилаш борасида қилинаётган ишлар муҳокама этилди.

Кенгаш ишида Республика Бош Вазирининг ўринбосарлари Б. Ҳамидов, М. Шарифхўжаев, М. Усмонов, Қ. Ҳақўлов ва Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши раиси, вилоятлар, туманлар ҳокимлари, деҳқончилик мажмуи ходимлари, шунингдек, вазирликлар, давлат кўмиталари, концернлар ва уюшмалар раҳбарлари иштирок этди.

АМИР ТЕМУРГА БАҒИШЛАНДИ

Ўзбекистон Республикаси Ташқи Ишлар Вазирлигининг мажлислар залида буюк бобокалонимиз Амир Темурнинг Туркистон тарихида тутган ўрни, ўзбек давлатчилигини шакллантиришга қўшган улкан ҳиссаси ҳақида мусохаба бўлиб ўтди. Ташқи Ишлар Вазирининг маслаҳатчиси, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, профессор Г. Ҳидоятўннинг бу ҳақдаги маърузаси тингланди. Олим йўғилганларнинг кўпплаб саволларига жавоб қайтарди.

ОҚТОШ ПИШЛОҒИ

Оқтош шаҳридаги ёғ-пишлоқ заводи «Саломатлик» ҳиссдорлик жамиятига айлантирилгач, ишга муносабат ўзгарди. Қисқа фурсатда заводда минерал сув, ҳасибсимон колбаса, ўсимлик мойи, ўн тайёрлайдиган цехлар ишга тушди.

Матбуот хабарлари асосида тайёрланди

Фаттохўн Мамадалиев:

Санъатчи фақат санъатчигина эмас, балки инсон ҳам. Унинг одоб-ахлоқи, инсонгарчилиги, муомаласи ҳам чиройли бўлса

Соғлом авлод учун

БАРКАМОЛ АВЛОД — СОҒЛОМ МУҲИТНИНГ МЕВАСИ

Табобатда эндоген ва экзоген омиллар деган атамалар мавжуд. Вужуд ички муҳитнинг ўзига ҳосилги, ирсият, турли-туман хасталикларга мойилликлар хасталикни келтириб чиқарувчи эндоген, омилларга ташқи муҳитнинг барча таъсирловчи кўчлари эса экзоген омиллар жумласига киради. У ёки бу хасталикнинг келиб чиқиши кўпинча иккала гуруҳ омилларнинг ўйғунлашмасига боғлиқ. Агар ташқи муҳит соғлом бўлса, ҳатто айрим тўғма хасталиклар, касалликларга мойилликлар, ирсий нуқсонлар ҳам намоён бўлмай ўтиши мумкин. Аксинча, ички муҳити соғлом тўғилган кўпгина болалар зарарловчи ташқи омиллар таъсирида ўткир ва сурункали хасталикларга чалинадилар. «Труд» рўзномасида келтирилишича, Россия ҳудудида айна пайтда балоғат ёшига етганларнинг 45% ида қандайдир сурункали хасталик аломатлари мавжуд, ва

ҳоланки, бундан 9 йил аввал бу кўрсаткич 25% га тенг эди. Ташқи муҳит омилларининг кескин ёмонлашуви, инсонни жисмоний ва руҳий зўриқишга сабаб бўлувчи ҳодисаларнинг кўпайганлиги бу муҳиш кўрсаткичнинг катталашувиға сабаб бўлмоқда.

Хўш, ташқи муҳит соғломлигини қандай таснифлаш ва баҳолаш мумкин? 1. ОИЛАВИЙ МУҲИТНИНГ СОҒЛОМЛИГИ. Ижтимоий муҳитнинг кичик бир бўлаги сифатида намоён бўлувчи оилавий муҳитнинг соғлом авлоди етиштиришдаги ўрни бекиёсдир. Ҳали кўз оңганиға бир неча ойгина бўлган гўдаклар ҳам атроф-муҳитни зўр бериб кузата бошлашади, оилада кечайтган ҳар қандай мақбул, номмақбул жараёнлар уларнинг «хотира дафтарларига» ёзила боради. Рўхшўнос олимларнинг тадқиқотларига кўра, инсон ташқи муҳитдан оладиган маълумотларнинг 75% га яқинини етти ёшгача олиб бўлади, қолган 25 % ахборотни олиш учун эса бутун умр сарф бўлади. Айнан ет-

ти ёшгача бола ҳаётининг асосий қисми уйда ўтгани учун, уни келажакда носоғлом ва ноқобил бўлиб етишишни мактаб ва Олийгоҳлардаги тарбиянинг ёмонлиги билан изоҳлаш ноҳосиллик бўлур эди. Оиладаги мунтазам низо-лар, ўзаро келишмовчиликлар, ичкиликбозлик, чекиш, ғиёҳвандлик каби зарарли иллатлар, гўдак тарбиясиға салбий таъсир кўрсатувчи манзараларнинг бот-бот такрорланиши асаб тузилмаси меъёрини издан чиқаради, бу эса ўз наватига вужуддаги гармонлар нисбатининг бузилишиға олиб келади. Жўмладан, руҳий зўриқиш тўғайли қалқонсимон без фаолиятининг бузилиши моддалар алмасишувининг кескин ёмонлашувиға сабаб бўлади, меъда ости бези фаолиятининг издан чиқиши овқат ҳазм қилинишининг заифлашишиға, қанди диабетта, бўйрак усти безларининг зўриқиши эса, боланинг жинсий жиҳатдан меъёрадаидай тараққий қилмаслигиға, келажакда юрак-қон босим ва бўйрак

хасталиклари билан оғришиға сабаб бўлади. Асаб тузилмасининг мунтазам зўриқиши эса турли-туман руҳий хасталикларға, гайри инсоний фаолиятларни содир этишиға сабаб бўлади. «Қўш ўясида кўрганини қилади» деган мақолнинг нақадар тўғрилигини ҳеч қачон ёдимиздан фаромўш қилмаслигимиз керак.

Бўндан ташқари оилавий муҳитнинг носоғломлиги ўсаётган вужуд учун зарур бўлган оқсиллар, ёғлар, углеводлар, дармондорилар ва минераллар билан таъминланиш даражасининг кескин ёмонлашувиға сабаб бўлади, бу эса ўз наватига тўғма нуқсонларнинг тез фурсатда жўда ёмон асоратланиб юзаға чиқишиға, боланинг хасталикларға тез берилувчан бўлишиға олиб келади. Жўмладан, Д дармондорисининг етишмаслиги суякларнинг қийшайиб қолишиға, оқсиллар танқислиги эса боланинг ўсмай қолишиға сабаб бўлади.

(Давоми 2-бетда)

БАРКАМОЛ АВЛОД—СОҒЛОМ МУҲИТНИНГ МЕВАСИ

(Боши 1-бетда)

Мунтазам оилавий низола она суттининг қамийиб ёки бутунлай йўқолиб кетишига олиб келади, энди гўдак ўзи учун энг зарур бўлган табиий моддалардан маҳрум бўлиб, турли-туман сунъий ағлашмалар, ехуд ситир сути билан озиклантирилишига маҳкум бўлади. Аниқ манбаларнинг берган маълумотларига кўра, аллергия хасталикларида мутбал бўлганларнинг қарийб 50% қисми сунъий озиклантирилган гўдаклардир.

Гўдакликда қаттиқ руҳий ҳаяжонга учраган, қаттиқ кўрктитилган болаларнинг аксариятида кейинчалик, пешоб тутолмаслиги, дудуқланиши, инжиқлик ва одамовилик каби иллатлар пайдо бўлади. Илмий-тиббий адабиётларда ҳатто қаттиқ қўриқиб олиббатида эси паст бўлиб қолган беморлар ҳақида маълумотлар бор.

2. ЭКОЛОГИК МУҲИТ СОҒЛОМЛИГИ. Ҳозирги пайда мазкур муаммо бутун ер шарини қамраб олувчи долзарб муаммолар туркумига кириди. Илмий-техника цивилизацияси натижасида башари-ятнинг табиати, атроф-муҳитта нисбатан муносабатлари ҳам тубдан ўзгарди. Бу ўзгаришлар ҳам кўп ҳолларда табиий муҳит қонунликларига ноқисандлик билан қарашимиз оқибатида юзга келиди. Бу эса ўз навбатида соғлиқни сақлаш муаммоларини мураккаблаштирувчи турли-туман салбий омилларни келтириб чиқарди. Жумладан, нечк илмий ҳарбий хизматни ўтаган Ангарск шаҳрида ҳақонда энг катта "Нефтеросинтез" заводи жойлашган бўлиб, еққан қор икки соат ўтмаёқ қоп-қора туста қирав эди. Олиста бориб далил ақаримизига зарурат йўқ. Тожикистондаги алюмин заводининг асоти-ратидан Сурхондарёда ҳатто ситир-

ларнинг тишлари тушиб кетганининг гувоҳи бўлганман. Статистика маълумотларига кўра, сунъий йилларда Қорақалпоғистон, Хоразм, Бухоро, Қашқадар ва Самарқанднинг гарбий худудларида бўйрак-тош хасталик-лари билан оғирланган сонининг нис-батан кўпаяётганлиги айнан Орол фожияси билан боғлиқлигини ҳамма англаб етмоқда. Ҳақиқий аҳолино-хосона англаб етган республикамиз ҳукумати шоянлик чора-тадбирлар кўриб, аҳолини еппасига соғломлаштиришга қаратилган эко-логик дастурларни кенг миқёсда амалга оширмоқда. Жумладан, эко-логия қўмитаси ва маҳсул жамғармасининг ташкил топиши, "Экосан" тиббий поездида пойтахт-нинг кўзга кўринган даволаш муас-сасалари ва тиббиёт олийгоҳлари-нинг етакчи мутахассислари респу-бликамизнинг олис худудлари аҳоли-сига тиббий ердан кўрсатаётганлиги фикримизнинг аққол далилидир. Ин-сон табиатининг тирик ва онгли парча-си, табиатни соғломлаштирмай тури-б, башариатни соғломлаштириб бўлмайди.

3. ИЖТИМОЙ МУҲИТНИНГ СОҒЛОМЛИГИ. Жамият бу маълум қонун-қоидалар асосида уюшган оилаларнинг йиғиндиси. Жамият-даги ҳар қандай салбий ва ижобий ўзгаришлар оила орқали унинг ҳар бир аъзоларига ўз таъсирини кўрсатади. Жумладан, ҳар қандай ижтимоий инқироз иқтисодий таназ-зулни келтириб чиқаради, иқтисоди-меъраштирамай туриб, аҳолини еп-пасига соғломлаштириш ҳақида сўз юритиш маҳол. Олис-яқин худудлар-да кечаетган турли-туман ижтимоий фожиялар, қиргин-барот урушлар, вайронгарчиликлар-у одамқуш-ликлар фикримизнинг аққол далилидир. Ҳар қандай урушлар-у, қаҳарчилик-нинг доимий ҳамроҳи бўлган битлаш, бургалаш, қичма ва ич терлама ха-

сталикларининг Чеченистон ва То-жикистон худудларида учраётганли-ги, Русиянинг айрим жойларида вабо, ўлат ва бўлма хасталикларидан ўлим ҳоллари қай қилинаётганлигига ни-ма дейсиз? Олис Ҳабашистон худуд-ларида оқсил таҳлилчилдан келиб чикувчи қвашиоркор хасталиги ҳар йили юз минглаб болаларни ажал ко-мига тошпириб қўяётганлигичи?

Аллоҳга шукурки, мустандиллик шокўчасидан илдам осимлаётган диеримизда тинчлик, оқошталик барқарор. Хурматли президентимиз И. А. Каримовнинг алломаларга хос оқилона сиёсати натижасида ижти-моий ва иқтисодий барқарорлигимиз, шу жумладан аҳолининг саломатлиги ҳам сезиларли яхшиланиб бормоқда. Ижтимоий бекарор бўлган давлат-ларнинг айримларида ўтган йили бат-бот жунбушта келган бешта энг ҳатарли офатдан биттаси ва бирин-чиси вабонинг диеримизга қадами ет-магани ҳам айнан оқилона ижтимоий ва иқтисодий сиёсатнинг маҳсули-дир.

Республикамизда йилдан-йилга оила мустаҳкамлиги ва барқарорлиги, экологик муҳитнинг соғломлиги, ижтимоий ва иқтисодий жиҳатдан юқсалишга эътиборнинг кучаяётганлиги, бу йўлда улкан қадамлар қўйлаётганлиги аҳолини еппасига соғломлаштиришдаги энг муҳим омиллардан бири бўлиб қолмоқда. Имоним қимлики, яқин ке-лажакда аҳолиси энг соғлом мамла-катнинг фуқароси эканлигимиздан фахрланиб юрадиган бўламиз. Буюк давлатнинг келахаги руҳий ва жис-моний жиҳатдан тўқис авлодлар кўлида бўлади.

Алижон ЗОХИДИЙ,
Тошкент Болалар Тиббиети
Олийгоҳининг болалар
жарроҳлиги кафедраси
ассистенти

Етти кун

БОБОЛАР САНЪАТИ

Ўзбекистон Тарғибот марказининг Андижон вилояти бўлими қошида "Саҳоб" номи муқовасозлик кичик корхонаси очилди. Бу корхона китоблар учун муқовалар, хат ва ҳужжатлар учун жилдлар тайёрлайди. Хуллас, яхши кишиларнинг ҳаракатлари билан боболаримизнинг қадим санъатлари қайта тикланмоқда.

ЖАМҒАРМА ЁРДАМИ

Тўртқўл туман ёшларининг ташаббуси билан 1992 йилда "Туман ва шаҳар ёшлар жамғармаси" ташкил қилинган эди. Ўтган давр ичида бу жамғарма ўз ҳомийлари билан биргаликда кўпгина ёшларни қўллаб-қувватлади. Жамғарма кўрсатган бевоосита ёрдам туғайли 150 дан зиёд ёш оилалар ер участкалари билан таъминланди.

БИР БОЗОР БЎЛСИНКИ

Шахрисабзлик деҳқонларга маза бўладиганга ўхшайди. Туман ҳокимияти қарори билан бир миллион сўм маблаг ажратилган "Янги бозор" қурилишида ишлар қизгин. Яқинда бу ерда удумимизга кўра, қўй сўйилиб, оқ фотиҳа берилгач, осмонўпар кранлар ёрдамида Кисловодск услубида қурилатган бозорнинг тела қисми ёпилиди.

РОССИЯНИНГ ЁҒОЧИ КЕРАКМАС

Ургендаги "Ёғочсозлик" жамоа корхонаси ишбилармонлари қарийб 2 йилдики, Россия ва бошқа давлатлардан ёғоч келтиришга барҳам берганлар. Ҳозирги кунларда аҳолига манзур бўлаётган ўта харидоргир дераза ромлари, эшиклар, паркет поллар, стол, стул ва бошқа аҳоли буюртмалари гужум, чинор, оқ тод, терак сингари дарахтлардан тайёрланмоқда. Ўтган йил якуни бўйича жамоа корхонаси 2 миллион сўмга яқин соф фойда олишга муваффақ бўлишди.

ЯНГИ ТЕЛЕСТУДИЯ

Қашқадарё вилоятида Шахрисабз телестудияси иш бошлаганидан ҳамма хабардор. Яқинда мухлислар учун яна бир аjoyиб хушхабар тарқалди. Энди Шахрисабз телевидениеси ўз кўрсатувларини 70 километргача узатадиган бўлди. Кўрсатувлари Яккабоғ, Китоб, Чирокчи ва Қашми туманидаги мухлислар ҳам қўриш бахтига муяссар бўлдилар.

ВОЛГОГРАДГА ПОЕЗД

Яқиндан бошлаб, Тошкент-Қўнғирот, Қўнғирот-Тошкент йўналиши бўйича катновчи поезд яна Волгоградга томон узайтириладиган бўлди. Энди ҳар кун мунтазам қатнайидиган бу поездда кишилар бемалол ўз ҳожатларини чиқаришлари мумкин.

ЎЗ МУХБИРЛАРИМИЗ ХАБАРЛАРИ АСОСИДА
ТАЙЁРЛАНДИ

Бир кун

МЕН — ОДДИЙ ЙЎЛОВЧИ

Маҳаллақўмнинг қип-қизил юзли, озгина қорин ҳам қўйган раиси жуссаси кичкинагина аёл билан гаплашиб турарди. Узоқдан қараган одам раис қўлларининг астойдил ҳаракатларига қараб, бирор кулгули гап айтаётган бўлса керак, деб ўйлайди. Аммо яқинлашганим сайин қўлоғимга (ахир очик-да!) бошқача сўзлар қира бошлади.

— Участка мелисасига айтаман, — дерди маҳаллақўм раиси. — Эрингни оббориб икки-уч суткага қамаб қўяди. Болаларингни, оилангни ҳўрлаяпсан экан, қарамаётган экансан, деб яхшилаб пўписа қилади... Қайнонангдан тилхат ҳам олволаман...

Шу гапларни эшитиб улардан узоқлашиб борардим. Мендан бошқа яна қанча одам бири у еққа, бири бу еққа ўтиб борапти. Уларнинг ҳам қўлоғи очик...

Мен шартта раис олдида турган аёлнинг олдида бориб:

— Синглим, рўзгорингиз ҳозиргидан ҳам нотинч бўлишини истамасангиз, эрингизнинг инсофга келишини хоҳласангиз, ҳеч қачон, ҳеч қимдан бу алфозда маслаҳат сўрамангиз ҳам, олмангиз ҳам, — дегим келди-ю...

Начора, мен-оддий йўловчи...

У киши эса маҳалла қўмитасининг раиси!

БОНУ

Абдували МУҲСИМОВ сурати

Маориф фидойилари

МАЪРИФАТГА БАХШИДА УМР

Дони халқимиз доимо уч киши меҳнатни қадрлаб, эъзозлайди: ариқ қазиб эл-юртга сув келтиргани, йўл-у кўприк барпо этиб, инсонлар мушкул-ини осон қилгани ва шоғирд тарбиялаб унга илм, касб-ҳунар ўргатган устозин. Гарчи улар амалга ошираётган ишлар айрича бўлса-да, мақсад инсонларга ақиллик қилишдир.

Ўқитувчи ҳақида сўз кетар экан, бу касб ҳамма даврларда ҳам машаққатли, масъулиятли, шунинг билан биргаликда шарафли ва фахрли эканлигини таъкидлаб ўтиш жоиздир. Ёш боланинг мурған қўлгига илк маротаба илм нурини солиб, маърифатдан баҳраманд этиш, уни эл-юрт учун муносиб фарзанд қилиб тарбиялашга қадар кечадиган жароён жуда катта масъулият талаб этгани барчамизга маълум. Ҳокимият қарамонин Бўлоро вилояти Шойфокрон туманидаги Аҳмад Донош номи ўрта мактаб директори. Неймат Ярашов ана шундай киши ва машаққатли йўлни танлаганлардан саналади. Мама, қир йилдики у киши ўз умрларини илму фанга, ёшларни маърифатли қилишдек савобли ишга бағишлаб келмоқдалар.

Деҳқон оиласида тарбия топиб улғайган Неймат ака 1955 йилда Бухоро Давлат олийгоҳининг биология факультетига ўқишга кириб, 1960 йилда уни муваффақиятлн ақунлади. Ўшанда у кишининг оталари раҳматини Яраш ота мамнулики билан: "Аҳмад (бу ўринда 19-аср буюк маърифатпарвари, давлат арбоби, шойр Аҳмад Донош назарда тутилган. Неймат ака ўша даҳо тутилган Сугут қишлоғидан) руҳи сени қўлласин", — дея у кишига оқйўл тилаб дуо қилган эдилар. Неймат Ярашов ўқитувчилик фаолиятларини олийгоҳда ўқиб юрган пайтларидан бошлаганлар. Дастлаб ўқитувчи, илмий бўлим мудири, кейинроқ бир неча йил туман халқ маорифида турли лавозимларда ишладилар. 1987 йилнинг сентябидан шу кунгача эса тумандан А. Донош номи ўрта мактабда директорлик қилиб келмоқдалар.

Н. Ярашов раҳбарлик қилаётган 23-сон мактаб тумандаги энг илғор илм даргоҳларидан ҳисобланади. Шунингдек, бу энг маскани олий ва ўрта махсус ўқув юрталарга ўқишга кирувчи талабалар сонининг юқорилиги билан ҳам ажралиб туради.

Неймат ака ўзларининг муаллимлик фаолиятлари давомида жамиятга қўллаб-йилми, малакали шоғирдлар тайёрлаб бердилар. Улар орасида фан доктори, ўндан ортқ фан номзодлари ва шу соҳа мутахассислари бўлиб, ҳозирда улар нафақат маориф соҳасида, балки халқ ҳўжалигининг турли жабаҳларида меҳнат қилишмоқда. Неймат Ярашовнинг қўйиллик меҳнатларини инобатга олган ҳукумат 1981 йил "Ўзбекистон халқ маорифи аълоси" унвони билан, 1990 йилда эса "Фахрий ўқитувчи" нишони билан тақдирлади.

Неймат ақанинг рафиқалари ҳам ўқитувчи, 37 йил давомида эл-юрт хизматда бўлдилар. Илм-маърифат йўлида тинч-тинчлик билан бирин-бирини қўллаб-йилми, малакали шоғирдлар тайёрлаб бердилар. Улар орасида фан доктори, ўндан ортқ фан номзодлари ва шу соҳа мутахассислари бўлиб, ҳозирда улар нафақат маориф соҳасида, балки халқ ҳўжалигининг турли жабаҳларида меҳнат қилишмоқда.

Мама, Неймат ака 60 довоини ҳам ортда қолдирди. Илм-маърифат йўлида тинч-тинчлик билан бирин-бирини қўллаб-йилми, малакали шоғирдлар тайёрлаб бердилар. Улар орасида фан доктори, ўндан ортқ фан номзодлари ва шу соҳа мутахассислари бўлиб, ҳозирда улар нафақат маориф соҳасида, балки халқ ҳўжалигининг турли жабаҳларида меҳнат қилишмоқда.

Норали АСЛОН ўғли

Ёшликда ўрганган ҳунар, ўзингга ўлжага қолар

Хазрат Мир Алишер Навоий айтганлар:

Бу бўстон саҳнида гул кўп, чаман кўп.

Инсоният тафаккури бир бўстонки, унинг саҳнида унган гулу чечаклар ҳайратланарли даражада гўзал ва сархил. Биз, азиз газетхон, сизни Шарқу Фарбнинг дунёга донг таратган алломалари, файласуфлари, етук арбоблари, адиб ва санъаткорлари ҳаёти, ижоди билан таништириш, мумтоз асарларидан мухтасар намуналарни эътиборингизга ҳавола этиш ниётида янги — "Тафаккур бўстони" рукнини очдик. Умидимиз — хорижий мамлакатлар маданияти ҳақидаги билим ва тасаввурингизни бойитиш, умуминсоний қадриятимизга сизни ошно қилишдир.

Маданиятнинг барча жабҳалари қатори театр, драматургия соҳасида ҳам XX аср ўрталарида туб ўзгаришлар рўй берди. 50-йилларда француз театри санъатида пайдо бўлган, кейинчалик абсурд санъати номи билан янги йўналиш қисқа муддатда жаҳондаги йирик театрлар саҳналаридан муҳим жой олди. Бу йўналишнинг "ота"лари Францияда яшаб ижод қилишган адиблар — келиб чиқишига кўра руҳани миллатига мансуб Эжен Ионеску ва ирланд Самюэл Беккет эди. Улар ўзларигача бўлган театр санъати ва драматургияга хос аъёналардан воз кечишди, саҳна санъатида янги восита ва усулларни олиб киришди. Албатта, уларнинг излаишлари дастлаб бир томондан театрни қайта жонлантириш, шакл ва мазмунда бойитиш сифатида эътироф этилган бўлса, иккинчи томондан театр санъатини инқирозга олиб келадиган, деяр танқид қилинди. Бироқ советлар мамлакатига бўлгани каби бу драматурглар ижоди Францияда таъқиқланган бўлишига қарамай, уларнинг бўйнига таъқиқловчи ёрқиларнинг илгирини йўқ. Янги абсурд театри шаклланди, ўсди, ўзгарди, шон-шухрат топди. Энг муҳими, инсоният бадий тафаккурини янги йўналиш ва тажрибалар билан, бадий ижодни илгари урф бўлмаган усуллар ва воситалар билан бойитди. Бугунги кунда абсурд театрига бағишлаб ёзилган мақолалар, илмий ишлар, китоб ва рисола-лар шу таъминдада битилган драматик асарлардан бир неча баравар ошиб кетди.

Абсурд санъатини унинг "кашф" этганлардан бири драматург Эжен Ионеску жодисиз тасаввур этиб бўлмайди. Бу санъатини билиш учун унинг асарларига мурожаат этиш лозим.

Эжен Ионеску жамин ўттиз учта пьеса, бир рўмон ва кўплаб эссеини муаллифи. 1963 йили француз газеталаридан бирига берган интервью у шундай деган эди: "Бизнинг асарларимиз ва ўзимиз ҳақимизда докторлик диссертациялари ёзишмоқда. Менинг ижодим Норвегия, Англия ва Австралия олий ўқув юрталарида, америка коллежларида ўқитилаётган... Ижодим билан рус ва япон йигит-қизлари шуғулланмоқда. Менга бағишланган монографиялар чиқиб турибди".

Адибнинг гаплари сал нокамтарликдай туюлиши мумкин, лекин аслида ҳам Э. Ионеску тиркилигидек классикка айланганди. Зотан, унинг услуби, мақсади, ижодининг фалсафий асослари замондошларини жуда қизиқтириб қолган эди.

Ионеску услубини тасаввур қилиш учун айрим пьесаларидаги баъзи бир нуқталарга мурожаат этайлик. Масалан, драматургнинг "Ялтирбош яллагчи хотин" номли пьесасида қахрамон шундай бир масал айтди: "Бир кун бир хўкиз аллақандай кучукдан нега ҳартуминини ютиб юбормадинг, деб сўрабди". "Кечирасиз, — дебди кучук, — мен ўзимни фил деб ўйлабман". Эки муаллифнинг "Автомобил салони" асарига авто-мобил харид қилмоқчи бўлган харидор сотув-чи: "Хоним, менга бурнингизни бериб тур-майсизми, яхшироқ қараб кўрмоқчи эдим? Мен уни кетаётди қайтариб бераман", деса, унга жавобан сотувчи бепарволик билан:

"Мана олинг. Ўзингизга олиб қолаверинг", дейди. На масалда ва на сотувчи билан харидорнинг гапларида граматика нуқтани назардан бирор-бир хато бор. Бошқача айтганда, гапларда эга ва кесими жойида. Бироқ бу гаплар аллақандай тушда кечгандай, уйқусираб айтилган алаҳсирашдай — мутлақо мантиқсиз. Мантиқсизлик — Ионеску пьесаларидаги қахрамонларнинг ўзаро суҳбатда, саҳнада кечадиган хатти-ҳаракатларда, воқеалар юз берадиган замон ва маконда — барча-барчасида етакчилик қилади. Мантиқсизлик Ионеску пьесаларининг асосий мавзун, қахрамони, гоёси ва ҳат-

Масаланинг бошқа томони ҳам бор. Санъат ва адабиёт доимо ўзгаришлар, янгиланишлар ичида кечадиган жараён. Бизнинг асримизга келиб бу ўзгаришлар Фарбада жуда фаоллашди, зиддиятли тус олди. Аслида XIX аср охирида кўрина бошлаган, модернизм деб номланган оқим XX аср ўрталаригача бир неча хил кўринишлар, турли-туман таъмоиллар касб этди. Модернизм нафақат адабиётда, балки мусиқа, театр, расомлик, ҳайкалтарошлик, ҳатто баъзи бир диний оқимларда асосий таъмоилга айланди. Бу бир жиҳатдан юксак истеъдод ва теран тафаккур соҳиби бўлган фарб маданияти намо-яндаларининг тараққиёт муаммоларига, фалсафий таълимотларга таяниб, жавоб излашлари билан боғлиқ бўлса, иккинчи томондан шу давргача санъат ва адабиётда урф бўлиб келган дунёқарашлар, услублар, тасвир усуллари, воситалари кабиларнинг замон талабига жавоб бермай қолгани билан изоҳланади.

Хусусан, абсурд театри ҳам модерн санъатининг бир тури сифатида шаклланди. Аб-

лашча, реализм, реалистик услуб эскирган, баландпарвоз тасвир йўли. "Реализм, соци-алистикки, бошқами бундан қатъий назар асл моҳиятини очиб бера олмайди, ҳақиқат кўламини торайтиради, бўяб-бежайди, нотўғри хулосалар чиқаради".

Албатта, Э. Ионеску ушбу раддиясини ўзининг пьесалари, эссе ва мақолаларида асослашга уринди. Бу борадаги мунозара-лар ҳали ҳам тингани йўқ. Бироқ шу нарс-а факти, Э. Ионескунинг ижоди, унинг ҳозир-ги замон жаҳон театр санъатига, драматур-гияга олиб кирган янгиллигини дунёга танил-гана маданият намояндалари XX аср мадани-ятидаги улкан ҳодиса сифатида эътироф этишган. Адибнинг қарашлари билан баҳсла-шиш мумкин, уни қабул қилиш ёки инкор этиш мумкин, бироқ новаторлигини, инсони-ят бадий тафаккурига қўшган ҳиссасини тан олмай илож йўқ.

Эжен Ионеску 1994 йил 28 март кунин 81 ёшда Парижда вафот этди. Вафотидан олти ой муқаддам у Франциядаги обрўли на-шрлардан "Фигаро" редакциясига ўзининг

ЭЖЕН ИОНЕСКУ ВА АБСУРД ТЕАТРИ

то унинг фалсафаси, дейиш мумкин.

Хусусан, "Ялтирбош яллагчи хотин" пьес-асининг бошидан охиригача яллагчи кўринмайди. Ҳатто у тилга ҳам олинмайди. Асар номи "унутиб" юборилган эки пьесига алоқаси йўқ, дейсиз. Бу билан муаллиф мантиқсизлигини кучайтиради. Эки шу пьесадаги қазо қилган Бобби Уотсоннинг бевагини олинг. Бевагининг исми-шарифи ҳам Бобби Уот-сон, болаларининг ҳаммасининг исми, эру хотиннинг ота-оналари, амакиваччаси — ба-рининг исми Бобби Уотсон. Ионеску бунга изоҳ бериб, модомики улар табиати, майл-истаклари, ички, пинҳоний хоҳишларига кўра бир хил бўлса, бири-биридан фарқ қилмаса ҳар бирига алоҳида-алоҳида исм қўйиш шар-тми, дейди. Киноя билан айтилган бу гапнинг, қолаверса, драматург қўллаган усулнинг моҳияти нисбатан теранроқ.

Абсурд театрига, Ионеску асарларига хос жиҳатлар тушуни, босинқираш, онг остида мудраб етадиган майл-истакларни асладди. Унинг пьесаларидаги персонажлар аниқ жик-тимоний-тарихий қиёфага эга эмас, саҳнада вақт, замон ва макон билан алоқадор бирон-бир муҳим, муайян мазмунга эга детал учра-майди. Аксарият пьесаларида хатти-ҳара-катлар тор, гира-шар, ташқи муҳитдан узилган шариотда кечади.

Э. Ионескунинг яна бир "Стуллар" номли пьесасида оддий, бўш стуллар персонажлар вазифасини ўтайди: пьесада бир қари чол билан кампир стулларни териб ўзларича ха-лелан ҳурматли меҳмонларни кутинишди. Бу тантана уларнинг ҳаётларидаги гоёт муҳим воқеа. Шу боисдан ҳам анжуманга махсус нотик чақирилган. Бироқ таширф буюрган елғиз меҳмон, яъни ўша нотик гунг ва кар... Чол ва кампирнинг ҳаётлари фожияли якун топади.

Ҳўш, абсурд театрининг, Э. Ионеску пьес-аларининг моҳияти қандай? Юқорида биз аслаган пьесалардаги ҳолатлар, исмлар, гап-сўзлар билан драматург нима дейди? Муаллиф ўзининг қахрамонлари ҳақида га-пириб: "улар ҳар қандай психологиядан, ўй-мулоҳазалардан ҳоли, улар шунчаки меха-низмлар", дейди. У фикрини изоҳлаб, қахра-монлари яшаётган "қифасиз, ўз шахсига эга бўлмаган одамлар дунёсига", "коллектив-лаштирилган олам"га ишора қилади. Модомики, ҳаммани куч билан баравар қилиб қўйиш, миллионлаб одамларни бир хилда ўйлаш, гапирини, яшашига мажбур этилган экан, оммавий коллективлаштириш, ёппа са-фарбарлик қарор топган экан, демак бундай шариотда ҳамма бир — Бобби Уотсон, дейди адиб. Агар яқин ўтмишимиз — советлар за-монини эсласак, ҳамма бир хилда фикрлаб, бир хил ҳаракат қилишга мажбур этилган шариотни, "шақлан миллий, мазмунан соци-алистик", "ағона совет халқи", "совет тур-муш тарзи" каби шнорлар амалда бўлган пайтларни, "коллективлаштирилган" ҳаётни, муҳитни, жамиятни кўз олдимизга келтирсак Э. Ионескунинг мантиқсизликка қўрилган санъатигаги теран мантиқни тушунишимиз осонлашади.

Қолаверса, XX асрда инсоният бошига тушган оғир мусибатлар — Гитлер фашиз-мининг миллионлаб кишиларни қондагел-ларда азоб-уқубатларга дучор этгани, Ста-линнинг соң-саноксиз одамларни қатли ом қилгани ва шу каби бошқа драмаларини ҳисобга олсак, бу фожиялар санъаткорлар қалбига инсонга ишонч руҳини сўлдирганини тушунишимиз қийин бўлмайди.

сурд театри муаллифлари бу санъатга реал воқеликдан кўра ҳаққоний деб қарашди. "Мен, — деб ёзган эди Э. Ионеску, — ўйлаб чиқарилган, ўйлаб топилган, бўқилган воқеаларни одатдаги, кундалик реал воқеалардан кўра асосли, тўлиқ ва ҳаққоний деган фикрга ишонаман". Абсурд театри на-мояндалари ўйлаб топилган "ҳақиқатлар" тасвирини реализмга, реалистик услубга қарама-қарши қўйдилар. Уларнинг таъкид-

энг сўнгги қўлёзмасини топширган эди. Унда кекса, касалманд адиб ҳаёт ва ўлим ҳақида мулоҳаза юритган. Биз кўида машҳур дра-матургининг ана шу мулоҳазаларини жузъий қисқаришлар билан таржима қилиб, эътибо-рингизга тақдим этаёғимиз.

Аҳмад ОТАБОЙ

Эжен ИОНЕСКУ:

ТАЗАРРУ

Муолажаларнинг таъсирини сезмаяпман, улар менга ердам бермаяпти. Энди дард бурунгидан кўра оғирлашди, езиш тобора қийин бўлаяпти. Оғриқ баъзан шу қадар запитга оладики, ҳатто миёга бирор-бир фикр келмайди. Ҳозир соат беш бўлди, ҳадемай қоронгу тушади, оқшомни мен ёмон кўраман, бироқ гоҳи-гоҳида оқшом чоғи озгина мизғиб оламан.

Баъзан дўстларим мени кўргани келишади. Уларни кўриб қувонаман, бироқ бир соат ўтиб-ўтмай силлаб қуриб, толиқа бошлайман. Ўзи нимами қойил қилиб қўйдим? Фикри ожиниқча, менг шомолни қувиб, умримни совурдим, холос. Ичим бўм-бўш, ишларимни давом эттира олмаёғиман. Бу касалликдан эмас, йўқ, бу мавжудлигимнинг моҳиятсизлигиди эн.

Бу мавқега эришиш йўлида менга кўп одамларнинг ердами тегди. Бунинг учун мен улардан чексиз миннатдорман. Энг аввал мени туққан онамдан ризоман. Онам, бир гўдагидан жуда эрта айрилиб қолганига, эри Париждан улкан шахарда елғиз ўзини ташлаб кетганига қарамай, меҳрибон ва ҳазил-муйтойбага мойил инсон эди. Қолаверса, умр йўлдошини Родика ва қизим Мари-Франсдан миннатдорман, уларнинг кўмагисиз бир иш қилишни қийин эди, ҳеч нарсга ёзолмасдим. Улардан мен қарздорман, ўзимнинг ёзган ҳамма асарларимни уларга бағишлайман.

Бухарестда менга таълим берган ўқитувчиларимга таъзим қиламан. Ижодимга француз ва инглиз танқидчиларининг ҳам нафи теккан. Биларни мени сўзлардан деб, бошқалари эса ўнглрдан, деб ўйлашарди. Улар, ўзлари билмаган ҳолда, ишимга ердам беришган.

Лола, отамнинг иккинчи хотини, мени тез-тез уйдан ҳайдаб чиқарарди, унинг қаттиққўллиги туфайли мен ҳаёт машаққатларига ўргандим.

Хуллас, мана шундай қилиб, хотиним билан бақамти эл-юртга танилган дамларгача етиб келдим, 81 ёшгача ажал ваҳиддан чўчиб, Тангрининг менга кўрсатган иноятлари нечоғли кўп ва ҳўп бўлган бўлмасин, ўлим ҳақ эканини ҳисобга олмай яшадимки, бунинг учун ўзимни кечирмайман. Барча хатти-ҳаракатларга, дуо-ю тазарруларга қарамай, бутун борлигим билан Яратганга иймон-эътиқод қўйиш менга насиб этмади. Бошқалар қатори менга ҳам наргини дунёда — у қирғоқда бирор нарсга бор-йўқлиги қоронгу. Мен эзгу ва ёвуз кучларнинг аллақандай муросисиз самовий жанги бораётганига иймон келтиришга тайёрман ва албатта эзгулик ғолиб чиқишини истайман. Бироқ бунинг бари қандай манзара касб этаркан? Хотиним ва қизим билан видолашиш мени беҳад қайғуга солади. Ўз-ўзим билан хайр-хўшлашиш баттар ғам-андўҳа қўмади. Умидим шунки, инсон вақт доирасида ва ҳатто ундан ташқиринда ҳам боқийдир.

Ҳар кун: Яратганга шукр, менга яна бир кунни раво кўрди, дея ўйғонардим. Энди-чи: У мендан тагин бир кунини олди, дейман. Ҳамонки, ёвузлик мавжудлигини инкор этолмас эканман, мен Тангрига ишонаман. Модомики, ёвузлик бор экан, демак раҳимдин Аллоҳ ҳам бор.

Париж

А. МУҲСИМОВ СУРАТИ

Оиладаги бола ҳаётига тааллуқли катта ўзгаришлар катталар ўртасида ҳам алоҳида бир руҳий кескинликни келтириб чиқаради.

Аммо, бундай катта ўзгаришлар болаларнинг ўзларига воқеаларнинг бевосита бошлангунча унчалик руҳий таъсир қилмайди. Айтилиш бўла мактабга боришини уйда куп эшитиб юради. Аммо бу воқеа билан боғлиқ руҳий танглик болада бевосита эртага мактабга бо-

си эса ҳали унинг ўз тажрибасига айланмаганлигидан ҳолос.

Бундай ҳулоса «кўчиришлар» бола фаолиятида бирида кулгили чикса, бошқа бирида ноқулай, айрим ҳолларда ноҳужа чиқиб қолиши ҳеч гап эмас. Демак, оилада боланинг мактаббодди тайёргарлигига катталар алоҳида эътибор бериши лозим.

Бола учун одатда ота ва она бирдай обрўга эга бўлади. Бола кичкиналигида бериладиган ахлоқ жиҳатидан саводсиз бўлган «сен

хайрон бўлманг, чунки, у ўз дилидан сизнинг «аҳмоқсанда» деган сўзингизни уйнаб юрган жойида унутган бўлса ҳам, уйга қайтиб келиб сизни курганда яна эсига олган бўлиши мумкин. Айниқса ўртоғи олдида сиз уни урушганингизнинг таъсири ҳали кетмаган бўлиши, ҳатто, уни ўша ўртоғи ноўрин бир пайтда «аҳмоқсанда» дегани учун у билан урушиб уйга қайтган бўлиши ҳам табиий.

«Оилада руҳий муҳит» рукнини Маҳмуд Йўлдош олиб боради

да шакллантирсалар, шаҳар болаларининг кўпчилиги бу ҳолни болалар боғчаларида ўз тажрибаларига сингдиришади.

Ҳа, биз катталар биринчи бор мактабга борганимиз, биринчи муаллимимизни ва бу воқеалар билан боғлиқ ҳодисаларни бир умр ёддан чиқармасакда, аммо, бола ҳаётидаги бу воқеа ўта муҳимлигига негадир куп эътибор бермаймиз.

Шахснинг ҳулқи, руҳи ижтимоийлашиб борадиган ўта муҳим бу пайтда бола ва унинг оиладаги руҳий ўрнини унутмаган аҳси. Бу даврда болага катталарга бўлгандай муомала қилсакина эртага мактабга борганда ўз ўрнини тез топиб олади.

ЁМОН СЎЗ ЁДДАН ЧИҚМАС

риш керак бўлганда бошланиши мумкин. Бошқа пайтларда у мактаб нима ва у болага қандай қийинчилик ва қувончлар келтириши тўғрисида чуқур ўйламайди. Бу воқеа одатда ҳаёт тажрибалари куп бўлган ота-оналар ўртасида кўпроқ таъсир тўғдиради. Ота-оналар ўз болаларининг бошқа болалар билан қандай муомалада бўлиши, ўз боласининг соғлиғи, жисмоний томонлари билан боғлиқ масалалар тўғрисида куп таъсир тортдиладар. Қарабсизки мактаб яқинлашиб келиши болага эмас, кўпроқ катталарга руҳий ноқулайликлар тўғдиради. Бу ҳол эса оила руҳий муҳитига жиддий таъсир қилмай қолмайди.

Демакки, болани мактабга тайёрлашдек катта ҳодиса катталарни ҳам бу воқеага тайёрлаш билан боваста олиб борилиши лозимлигини кўрсатади. Шундагина оиладаги ота-бола, она — бола орасидаги руҳий муносиблик йўқолмайди.

Маълумки, ота-она бурчларидан энг буюкларидан бири болага таълим-тарбия беришдир. Шундай экан, бу ҳодиса оилада қандай кечади. Болага фақат «мана бундай қилсанг бундай бўлади, ундай қилсанг бундай» деган маслаҳатлар ўзи етарлими, улар керакли тарбиявий натижа берадими ва энг асосийси бундай насиҳатгўйлик оилавий муомала (ота-она ва бола ўртасидаги) руҳига қандай таъсир қилади?

Бола ҳар куни, ҳар соат ўсиб улғайиб боради ва биз катталар айнан мана шу ҳолатни унутамиз.

Одатда бола 4-5 ёшгача катталарнинг айтганини қилади, яъни нима буюрсангиз шуни ва ўшандай бажаради. Бу ўринда Афанди ўғлини «айтганини қилади» деб қийганини ҳамма билса керак. Маълумки болалар бу даврда катталар қандай айтишса шундай илиб олишади. Аммо 5 ёшлардан бошлаб бола оила аъзоларига жиддий ноқулайликлар тўғдириши мумкин. Яъни бу даврда у ўзининг илк бор умумлаштирувчилик қобилиятини намойиш қила бошлайди. Мисол учун меҳмон олдида бирон гапга қўшилиб бола онасидан эшитган «дадам куча одами», ёки дадасидан эшитган «аям нўноқ, овқат қилмайдми» деб қўйиши ҳеч гап эмас. Ёки бирон ишни она буюрса уни дадаси, ёки бошқа бирон қандай қилганини курган бўлса ўшандай қилиши турган гап. Бу ҳол унинг ўз тажрибаси йўқлигидан, бошқалар тажриба-

кимни яхши кўрасан, дадангни-ми меними?» деган саволлар бу пайтларга келиб берилмай қўйилади. Ота ёки она болага бирон иш, ёки фикрни айтиб боланинг уни яхши қабул қилмаганлигидан «бу мени яхши кўрмайди дадасини, ёки аясини яхши кўради» деган ҳулосага келмаслик керак. Бола бундай ҳолда фақат ўз тажрибасидан келиб чиқиб ҳаракат қилади ҳолос, аммо, биламизки унинг ҳаётий тажрибаси оз.

Ҳар бир инсон ўз ҳаётий йўлида катта-кичик поғона ва бурилишлардан ўтади ва уларни абади ёдда қолдиради. Болалалик учун мана шундай улкан остоналардан бири мактабга бориш. Шунинг учун уни бу воқеага зимдан тайёрлаб борган маъқул. Вақти-вақти билан болага яқинда мактабга борасан дейлишар, бирон жиддийроқ савол тўғулганда ҳозирча бу саволдан қочиш, ёки уни тўғри тушунтиролмасангиз буни мактабга борганингда ўргатишади, дейишлар яхши натижа беради.

Болани мактабга тайёрлашнинг энг асосий йўлларида бири унга мустақил шахс сифатида қарашдир. Унга доим катталарга муомала қилгандай муомала қилган мақул.

Кўчадан ўртоғи билан уйинчоқларини олиш учун келган болангизга «аҳмоқсанда» сенинг уйинчоғингни қаердалигини мен қаёқдан биламан десангиз, бу унчалик қўпол кўринмаган муомала билан сиз энг бўлмаганда икки хатога йўл қўясиз. Биринчидан болангизни алоҳида мустақил шахс сифатида тан олмадиган, яъни унга ёрдам қўлингизни чўзмадиган ва иккинчидан, ҳиссий жиҳатдан энг оғирроғи, уни ўртоғи олдида хижолатли ҳақорат қилдингиз.

Боланинг дили ниҳоятда ҳимоясиз бўлади. Ахир, фарзандингиз кўчадан келатган пайти кўнгли ниҳоятда хуш бўлган бўлиши, қувончли бир пайтда ўртоғига «юр менинг иккита машинам бор, ҳозир олиб ўйнаймиз» деган бўлиши мумкин. Бундан хабарсиз ҳолда сиз унга «аҳмоқсанда» дейишингиз уни ўртоғи олдида қаттиқ мулзам қилади ва қўлай бир ҳолда ўша ўртоғига болангизни «аҳмоқсанда» дейиш имконини беради.

Ҳаммамиз ёмон сўз ёддан чиқмайди деган иборони яхши биламиз. Бу ҳол болаларга ҳам тааллуқли. Яқиндагина сиз «аҳмоқсанда» деган болангиз уйиндан қайтиб уйга келганда бир иш буюрсангиз у бу ишни совуққонлик билан бажаратганини кўриб

Одатда қишлоқларда ота-оналар болаларни мактабга тайёрлаш борасида кам ўйлашади. Шаҳарларда эса баъзан бунинг акси бўлади. Болаларни ҳар хил машғулотлар билан ортиқча қийнаб қўйишади. Уларга уйда соатлаб ҳарфларни ўргатиш, музика сабоқларини бериш, расмлар чиқишга мажбурлашлар ва бу билан бир вақтда мактаб билан қўқитиш ҳоллари ҳам учрайди. Бундан сўнг болаларда мактабдан ҳайиқиш ҳоллари пайдо бўлади. Шундай ҳолларни ҳисобга олган Ри-зоуддин Фахриддин: «Англамай ўқимоқ ва англамаган нарсаларни ўргатмоқ сабабидан болаларнинг заҳнлари қисилар, ғайратлари сунар» дейди.

Мактабга бориш бола ҳаётида онгли равишда, мустақил ҳаётга, жамоага қўшилишдин. Бу ҳолни қишлоқ болалари ўз ўртоқлари билан, кўчада ўйнаш даври-

Ж. Боборахмат сурати

ТИЛ ЗАҲРИГА ДАВО ЙЎҚ

Бу онахон дастлаб: «Ешим саксондан ошди...» деганларида унча ажабланмаганим. Лекин, кунлар ўтиб у кишининг ҳаёт тарзи, одатлари, юмушлари билан таъинганим сайин: «Илойим, кўз тегмасин» — деб қўядиган бўдим кўнглимизда.

Уйлари ҳамиша чиннидек ярақлайди — узлари тозалаб, артиб, ювадилар. Қачон қарасанг, кир ёдиган дорла бир неча сочиғу дастурлом ювиб осилган. Қўтлмаганда эшик тикилаб қолади-оқсам, шу ойиш. Қўдлариди ҳолвайтарми, қайноқ бир таомми...

— Вой овора бўлиб... — дейман ҳижолат тортиб.

Мен ойишнинг зиналардан атайлаб биз учун қийиб-тушишлари учун ноқулай сезаман ўзимни.

— Болаларинг есин, — дейдилар ойиш гапимни эшитмагандай. — Менинг дадам ўқимчи одам эдилар. Ховлида пишган мевадоя қозондаги овқатда қўшнинг ҳақки бор, дер эдилар.

...Хаҳ, соҳаватли аждоим-а! Менинг ҳаёлимга лоп этиб дадам келадилар Тан-сиқ таом пиширсақ: «Бирорта ризқи улуг одам келиб қолсайди» — деб дарвозага қараб-қараб ўтирдилар. Шундай пайтда меҳмон келиб қолса борми, «хай-хай, хай!» деб қувончдан яйраб кетардилар...

Ойиш ҳам шунақалар. Хайит яқинлашганда. Бир кўни деразадан пастга қараб... аъзон баданидан иситма чиқиб кетди: ойиш уйни айланиб ўтадиган, суви оқиб оқмайдиган, е қўриб қолмайдиган ариқ ичига энгашиб балчиқдан ташландик уйинчоқларни ҳар хил идиш синиқларини, ёғочу қозғаларни олиб ахлат

челакка солардилар. Югуриб олдиларига тушдим.

— Вой ойиш-эй, — дедим ўзимни оқлашга уриниб, — Эрта-индин шу ишни қилмоқчидим...

— Ке, ойиш ургулсин, — дедилар. — Ол, мана бу ахлатларни. Ҳадемай сув келса, қаёққа оқайди. Пашиша босиб кетади-ку...

Кеча қизим билан ҳеч тил топишолмадим ойишнинг олдиларига чиқдим.

— Ойиш, шу ёшгача боланингизга ҳеч тик гапирмагандик. Биз тарбия беришни билмадик шекилли... Бола тарбиясидан ҳам кўчадаги ишларни муҳим деб билдикми...

— Ёшда, — тасалли бердилар ойиш. — Эси кириб қолади. Яхши гапираргани. Илгари... битта болага етти маҳалла-нинг олами ота-оналик қиларди. Энди...

Ойиш уйланиб қолдилар, ёмон гапни айтишни хоҳламагандай давом этдилар.

— Ёш болалар ануви енимиздаги ариқ олдида уйнаб юришарди. Шуларга: «Хой, болалар, эгни-бошларинг кир бўлади, қасал бўлиб қолманглар тагин. Ахлатга яқин борманглар» десам, болаларнинг биттаси онасига шикоят қилибди. Онаси: «Ҳа, қуявер. У кампир ўша домнинг қўшағи» дебди. Майли, мен қўшақ бўлсам, у яхши бўлсин дедим.

Азиз муштарий, менга шу охириги гапни эшит қанчалар қийин бўлганини балки тушунарсиз. Энди сўзни давом эттирмакчи эмасман. Сиз нима дейсиз? Ушбу ҳолатни қандай ислоҳлайсиз?

М. Улуғова

Пазанда маслаҳати

ҚУВВАТБАХШ ТАОМЛАР

Оғир хасталиклардан қўтилгандан сўнг еки киши кетиб боҳор келгач киши организмда ҳорғинлик, иллик узилди ҳолати бўлади. Одатда бундай пайтларда дармон бағишловчи таомлар истеъмол қилинса, киши аъзолари тез қувватга эниб, ижобий натижасини намоён қилади.

Биз ана шу қувватбахш таомларнинг айримларини тайёрлаш усулларини курсатиб ўтмоқчимиз.

ХАЛИМ

Халим халқимиз томонидан ҳашарларда ҳамда катта маъракаларда тортиладиган суюқли таомлардан ҳисобланади. Бу таом ниҳоятда қувватбахшлиги билан ажралиб туради. Тайёрлаш усули қуйидагича: мулжаллаб ҳар бир кишига 100 г гушт, 100 г бўғдой ва бошқа масаллиқлар олинади. Катта қозонга ўтирда янчилган бўғдой, с. ғ ва булакланган мол гушти солиб 12 соат давомиди қайна тлади, бу вақт ичида қозон узлуксиз равишда кавлаб турлиши лозим. Қозон қайнаётганда вақти-вақти билан суг қўшиб турилади. Пишган халим атала сингари қуюқ, гушти ҳил-ҳил пишиб титилиб кетган бўлади.

ДАХАДИДАН

Тухум киши аъзоларига қувватбахш таъсир қилиши қадим замондан маълум. Бу борада Даҳадидан леб номланувчи дунгон таоми танаманзуриги билан ажралиб туради. Бунинг учун одам бошига 2-3 тадан тухум мулжаллаб олиб, иссиқ сува қақилади, жўгина туз сепилади, 1-2 дақиқа қайнатилади. Бу таом киши аъзоларига осон сингидиган энг қувватбахш таом.

БЕДАНА ШУРВА

Бедана шурва қадимдан дармон бағишловчи таом сифатида қадрланиб келинади. Бунинг тайёрлаш учун патлари юлинган ва ичи тозаланган беданалар совуқ сув солинган озонда қайнатилади, шурванинг қўлтиги олинган, тўғралган пиез, сабзи, мурч солинади. Қайнаш даврида чўмич билан шошириб туриш керак, акс ҳолда шурва тугланади. Тайер булган таом қосаларга сузилиб, юзига майда тўғралган оқ пиез солиб истеъмол этилади.

ДИРИЛДОК

Бу таомни тайёрлаш учун гушт дуконидан мол еки куй оёқлари харид этилади. Куйдириб, қирилди тозаланган оёқчалар совуқ сувда 3-4 соат ивтирилиб, сунгра уни қириб, муйдастак (чўтка) билан ишқалаб ювиб, яхшилаб тозаланади. Қозонга оёқлар ботиб турадиган қилиб сув қуйилади, пиез, сабзи, лавр, укроп солиниб, қозоннинг қопқоғи беркитилиб, паст оловда 6-7 соат қайнатилади. Гушт пишиши олдидан шурвага туз солинади. Гушт ҳил-ҳил бўлиб пишгандан сўнг шурванинг юзидан ёни, мурч доналари, лавр япроғи ажратилиб, гушт суякларини майда қилиб тўғралади.

Шурва тоза элакдан сузилади, саримсоқ ва керагича туз солинади, тўғралган гушт аралаштирилади, кейин чуқур ликопчаларга чўмичда қуйиб совутгичда еки салқин жойда совутилади. Дирилдоқни ликопчаларга тақсимланганда уни тухум билан безатиш мумкин.

ДИЛБАР тайёрлади

Диққат!!!

ҲАМИША

ХИЗМАТИНГИЗДАМИЗ

Газетамиз ташкил этилганига 3 йилдан ошди. Бу қисқа вақт мобайнида газетамиз орқали сиз азиз муштарийларга озгина бўлса ҳам яхши кайфият, эзгулик бахшида этган бўлсак, демак биз бурчимизни адо этибмиз.

Сиз билан оила мавзусида қўлаб суҳбатлашганимиз туфайли оила деб аталмиш муқаддас даргоҳларнинг мустаҳкамланишига, равнақиға сабабчи бўлаётимиз. Айниқса, газетанинг танишув эълонлари орқали қўлаб йигит-қизлар бахтини топиб оила қурганлиги қувонарли ҳолдир, албатта.

Муҳтарам муштарийлар ва оила қуриш истагидаги азизлар! Биз бундан кейинги фаолиятимизда ҳам сизнинг оилавий ташвишларингизда энг яқин суҳбатдош-у, мададкорингиз бўлиб қоламиз.

Биламиз, сиз узоқ-яқинда истиқомат қилганингиз ёки тортинишингиз боис тахририятимизга келолмайсиз. Агар бу муаммо бўлса, ҳеч иккиланмай газетамиз манзилининг Оила бўлимига мактуб йулланг. Фақат турар-жой манзилингизни аниқ курсатинг.

Танишув ва эълонлар умумий баҳоси — 60 сўм.

Табрик эълонлари бир босма белги (тиниш белгиси) — 20 тийин.

Эълонлар суммасини жойлардаги алоқа бўлимлари орқали газетамизнинг манзилига жўнатишингиз мумкин. Ҳа, айтмоқчи, бизга хизмат курсатадиган банк узгарди.

Бизнинг манзил: 700078 Мустақиллик, 5-бино. Счет рақами: Шохристон ПСБ р/с 002609833 код 172612318

Абдул Ғани Жума сурати

ДЕРАЗА

САЛ АРЗОНРОҚДА

Энг арзон ЗАГС хизмати Россиянинг Новгород вилоятида бўлиб, у бор-йўғи 15 рубли ташкил этади. Вилоят ЗАГС хизмати бошқармаси мудир Галина Веселованинг таъкидлашича, агар бу хизмат нархини озгина бўлса-да, қимматроқ қиладиган бўлиб, анчагина даромад қилиш мумкин экан. Чунки бу ерга нафақат оила қураётганлар, балки ажрашаётганлар, тугилган ва ўлганларнинг қавмлари ҳам қўлаб муурожаат қилишмоқда. Масалан, 1993 йили вилоятда 5217 та янги оила ташкил топган бўлса, 3710 та оила аъзолари ажралишган. Утган йили оила қурувчилар сони 1993 йилдагидан камайиб, 4930 тани ташкил этган бўлса, ажралувчилар сони кўпайиб, 3856 тага етди.

Вилоятда аҳоли ўсишидан ўлим 3 марта кўп содир бўлмоқда. 1993 йили 6010 та чақалоқ тугилган бўлса, 14067 киши дунёдан утган. Утган йили эса 6046 та чақалоқ тугилиб, 15122 киши дунёдан утди.

Бу рақамларнинг қайси томони кўпайиб-камайгани ЗАГС хизматчиларини қизиқтирмайди. Чунки ҳар икки ҳолатда ҳам улар хизматлари учун 15 рубл олишади. Хизмат нархини ошириш эса бошқа гап.

ПРОФЕССОРГА 4 ДՔЛЛАР

Тбилиси Университети физика факультети декани Жамол Мебониянинг таъкидлашича, университет профессорининг ойлик маоши АҚШ долларига қақилса 4 долларни ташкил этаркан.

Профессорларнинг қўшилари улардан электр токи учун ўз вақтида пул тулашларини талаб қилишмоқда. Чунки бутун бир уйда бир киши электр токи учун пулни ўз вақтида туламаса ҳамма хонадон чиқоқсиз қолиши мумкин экан. Бир ойда электр токи учун ўртача 25-30 доллар тулаш лозим.

Университет талабаларига ҳам анча мушкул бўлиб қолди. Агар талаба имтиҳонни қайта топшироқчи бўлса, 50 доллар, ўқишни қайтадан тикламоқчи бўлса, 100 доллар тулаши лозим. Талабалар олаётган стипендия эса шаҳар транспортида юриш учун ҳам етмайди.

ТАРАС БУЛЪБА БИЛСА, ЎЛДИРАДИ

Бундан 3 йил илгари украинлик 124 та етим болалар Америкадаги ўз истаги билан бола боқиб олувчи оилаларга 3 йил муддатга жўнатилган эди. Муддат ўтиб, уларни олиб келиш учун Океан ортига борган украинлик вакил фақат 54 та бола билан қайтди ҳолос. Қолганлари эса ўша оилаларда қолишни хуш қўришди. Украина ҳукумати ҳозирча бунга ўз эътирозини билдирмоқда.

Америка давлат қонунларига асосан 5 йил Америкада мўқим яшаган киши давлат фуқароси ҳисобланади. Болалар учун бу муддатнинг 3 йили ўтиб бўлган.

Яхшиямки, Тарас Бульба вақтида оламдан ўтган экан. Бўлмаса, эвара-чевараларининг бу қилиги учун уларни соғ қўямасди.

ҲАММОМ БЕПУЛ, УР-РА!

Украинада галабининг 50 йиллигига катта тайёргарлик қўрилмоқда. Уруш ветеранларини кўпдан-кўп қувонарли воқеалар кутаяпти. Республиканинг барча вилоятларида байрамга тайёргарлик қизгин. Масалан, Днепропетровсклик маиший хизматчилар галаба куни арафасида ветеранлар учун арзон нархда хизмат курсатишни ташкил қилмоқчи. Ветеранлар фақат ўша кўнлари арзон маиший хизматдан фойдаланишлари, ҳатто бепул ҳаммом қабул қилишлари мумкин. Байрам ўтгандан кейин эса яна бу хизматлар учун тулиқ ҳақ олинади.

Матбуот хабарлари асосида тайёрланди

ТАБРИКЛАЙМИЗ!

Абдурахим ўғли ОЛИМЖОН!

Биз сени 30 ёшинг билан муборақбод этамиз. Сенга тани сирхатлик, омонлик, яхши кайфият доимо ҳамроҳ бўлишини тилаймиз. Фарзандларинг камолини қуришни яратгандан сураб қоламиз.

Ҳурмат ила А. Миррахимовлар оиласи ва қадрдон дўстларинг.

«Ҳонобод»

Ҳурматли устозимиз **Мухаммаджон ИСМОИЛОВНИ** 8-апрель таваллуд топган кўнлари билан табриклаймиз. Уларга узоқ-умр, сиҳат-саломатлик, ижодий ишларига баркамоллик тилаймиз.

КАЮМ ва шогирдларингиз, ТошМИ

ОИЛА

30 ЁШДА

Фаргона вилоятида яшайман. Битта қизчам бор. Тақдир тақозоси билан турмушимдан ажрашганман. Феълим юмшоқ, соддадил аёлман.

Инсон қалбини тушунадиган, камтар, меҳнаткаш, ҳалол, меҳрибон бир инсон учраса, у билан ҳаёт ришталаримни боғлаб аҳил турмуш қуриш истагидаман. «ОИЛА-405»

24 ЁШДА

Самарқанд вилоятдан. Турмушга чиқмаган. Оқ юзли, келишган, истаралигина қиз. Олий маълумотли ўқитувчи, узига туқ зиёли оиладан чиққан.

24-30 ёшгача бўлган уйланмаган, олий маълумотли, ҳаётни тушунадиган, яхшиликка ундовчи одобли йигит билан турмуш қуришни орзу қилади «ОИЛА-406».

ЭЪЛОН

Самарқанд дарвозаси кучасида, 11-қаватда жойлашган 1 хонали уй сотилади. Тел. 45-37-25

ХУНАРСИЗ КИШИНИНГ ҚЎЛИ БОҒЛИҚ

Тақдир кўчалари

Қишлоқда қабристонда бир бола бормиш, деган миш-миш тарқалди. Эртаси кўни эрталаб 3-4 киши қабристонга келишди. Ҳақиқатда ҳам, қабр оралаб бир бола юрганмиш. Одамлар яқинлашиб борса, бола қочармиш, қабрларнинг бирига беркинби олармиш.

Ҳали тупроғи намхуш янги қабр. Бу Рустам полвоннинг ожизаси Ҳилол париники. Одамлар 3 кўнча овоза бўлишди. Бироқ болани тутолмадилар. Тўртинчи кўни улар боланинг қиз ёки ўғиллигини билиш мақсадида қабр бошига битта кўғирчоқ ва битта эгар қўйдилар. Орадан кўп ўтмай бола қабрдан чиқиб, кўғирчоқ ва эгарни кўрди. Кўғирчоқни қўлга олиб, у ёқ-ёёғга қаради-ю, отиб юборди. Эгарга бориб ўтирди. Одамлар шу заҳотиёқ болани тутиб олдилар. Бола қоча олмади. Чўнки, эгар елимланган эди.

Шундай қилиб боланинг исмини Гўрўғли қўйдилар. Шу-шу у умрининг охиригача эгардан тушмади.

"Гўрўғли" циклидаги дostonлардан.

Бу воқеага анча бўлди. Бироқ ҳар гал қўлимга қалам ушлаганимда, бирор нарса ёзмоққа тутинганимда қизнинг ёноқлари узра пастга охиста думалаётган еш сатрлар устига томиб кетадигандай, ҳали гапларим-га нукта қўймасимдан у хўнграб йиғлаб юборадигандай туюлаверади. Кўз ўнгимда яна унинг сарвқомат қиёфаси гавдаланади. Тагин қизнинг еш тўла қўзларига қарайман. Шунда унинг бир пайтлар жуда хушсуврат бўлганлигини, ҳозир эса ўзини бироз олдириб, юзларидаги илиқлик, нафосат бир қадар чекинаётганлигини пайкайман. У эса ҳикоясини яна давом эттиради...

Мактабда ҳар доим аъло баҳоларга

ўқирдим. Синфдошларимнинг менга ҳам-ша ҳавас билан боқишларини, муаллимларимнинг ўзаро мен ҳамда, меннинг келажақдаги тақдирим хусусида сўзлашаётганлигини, ота-онамнинг яхши ўқиётганлигини туфайли кўни-қўшнилариға мактанаётганликларини эшитиб жуда-жуда севиначим, янада кўпроқ ўқишга, муаллим вазифани сўраганда тенгқурларим қойил қоларли даражада жавоб беришга тиришардим. Дарс пайтида муаллим тушунтирган нарсаларнинг унчалик фарқиға бормасамда, уйда мустақил равишда кўп ўқирдим. Бироқ, 10-синфни тамомлаш ара-

ни йўқ, кун бўйи 10-15 варақ нарса машин-калайман, гоҳида шуям бўлмайди. Бироқ кўнгирак чалиниб, студентлар гурос-гуррос бўлиб аудиторияларга кириб кетиш-етганини кўрсам, юрагим уюшиб, ўзимни аллақандай нотавон сезаман.

Орадан ойлар ўтди. Бу нарсалар менга энди бефарқ кўрина бошлади. Иسمин Махфуза эди. Махфузахон бўлди. Домлар шундай қақирса нима қилай? Деканнинг қабулхонасида ўтираман. Кўп ўтмай студентлар ҳам эшикни ҳайиқиб очадиган, овозлари чиқар-чикмас деканни сўрайдиган бўлишди...

Бу воқеа қандай юз берди, ҳалигача бил-долмайман. Факультетда бир аспирант йигит бор эди. Студентларнинг айтишича,

жойига қўярди. Тилла зирақлар, тақинчоқлар...

Бир кун у билан гаплашиб қолдим.

— Ҳали шундай дегин, — деди у қандайдир раҳим келган қиёфада менга тикилиб. Шу пайт ўзимнинг ман ўзимга раҳим келиб кетди. — Яшашни билиш керак жоним, яшашни. У мишиқнинг қачон эклайди-ю, қачон одам бўлади. Унчага сеннинг тишинг тўкилиб, чурваларинг ҳам анчага етиб қолар.

Унинг бу тарада гапиришидан баданим музлаб кетди.

— Худо билади, ҳали сенга бирор нарса обертганини, — гапида давом этди у, — унга турмушга чиққач, устингиди мана шу тўқиминг билан ўтиб кетасан бу дунедан.

У кўп нарсалар гапирди, кўп насаҳат берди. Гарчад у ноҳақ бўлса-да, гаплари-ни қайта-қайта такрорлайман. Шунда у аччиқ ҳақиқатни айтгандек туюлади менга. Ўйлаб қарасам орадан икки йил ўтибди-ю, аспирант йигит менга ҳар байрамда гул тақдим этганини ҳисобга олмганда, бошқа ҳеч нарса олиб бермабди. Ойлиги қанча ўзи унинг. Ошиб бора юз эллик. Ундан зиёд олмади. Кандидатлик дегани эса ҳалиям насия...

Аспирантдан бора-бора кўнглим совий бошлади. Ўқийман ҳам тутаб борапти. Яна 3-4 ойдан сўнг диплом оламиз. Ҳали нима қилишимни, қаерга боришимни ҳам бил-майман.

Шу орада яна қизиқ воқеа юз берди. Институтимизга янги домла келди. Москвада аспирантура тамомлаб келибди. Диссертация еклаш арафасида экан. Қора Волгаси бор. Студентлардан кўра биринчи маълумот менга келди. Ўзим сезмаган ҳолда уни бошқалардан қизганидиган бўлиб қолдим. У бизга (бошқа бир домла бетоб бўлганлиги сабабли) бор-йўғи тўрт соатига даср берди. Билими ниҳоятда қучли экан. Ҳаммамиз тан бердик. Унга нисбатан пинҳоний қизиқишми (аниқроғи, муҳаббат) қучая бошлади. Нима қилишим керак? Ўйланганимкин? Ўйланмаган бўлса, бошқа бирови илиб кетса-чи?

Ниҳоят, у билан қабулхонада бироз суҳбатлашимга муяссар бўлдим. Кейин яна, кейин яна... Бироқ шунинг пачаваси чиқди. У ниманидир сезган бўлса керак, бир суҳбатда "енгил бўлманг, енгиллик қизларга ярашмайди", деб хонадан чиқиб кетди.

Жуда ҳижолат бўлдим. Аммо нима учундир тез ўзгардим. "Э, сатқайи сар, ўлиб бораётганим йўқ, ўзим ҳам" дея қўл силтаб қўя қолдим. Юрагимда қандайдир санчиқ сездим.

Институтни тамомладим. Бир неча жой-да ишладим. Охириги тўхтама қелиб турган жойим шу. Бу ер ҳам жуда нуфузли ташкилот. Ўзимга яраша бу ерда ҳам обрўйим бор. Институтни тамомлаганимга бутун 10 йил тўлади. Бироқ ҳали ҳам сўққабошман. Бу орада бир неча жойдан совчи чиқди. Қувётларини кўриб кўнглим тўлмади. Бири ўқимаган, бири сал оксоқроқ экан. Бу ҳам майли хотиндан ажралган қандайдир бир аҳмоқ менга совчи қўйганини! Мени ким деб ўйлайдикин, номард! Олдимга солиб ҳайдадим совчиларини. Яна бир-икки-тасида кўнглим бор эди. На илож, йўлимиз бошқа-бошқа экан.

Ўттиздан ҳам ошиб кетдим. Тенгқурларимнинг ҳаммасида 2-3 тадан фарзанд бор. Билмадим, охири нима билан якунларини...

Нима бўлди менга ўзи бутун? Шу пайтгача шахсий ҳаётимдан бирор кимсага чўрқ этган одам эмасман. Бутун эса дас-турхон қилиб ўтирибман. Илтимос, бу нарсаларни ҳеч кимга айтиб юрманг. Майлими? Ҳеч кимга айтмайсизми?

— Ҳўп, ҳўп.

Шу вақтгача бу воқеани ҳеч кимга айт-ганим йўқ. Айтмоқчи ҳам эмас эдим. Бироқ, маколанинг бошида таъкидлаганимдек бу воқеа менга кўп нарсалар ёзишга ҳалакат берди. Бирор нарса есгудек бўлсам, яна бир қара такрорлайман, ўша воқеа едимга тавсалаверади, қизнинг қиёфаси кўз ўнгимда гавдаланаверади. Мен журналистман. Ишимизнинг мазмуни — ёзиш. Шундай экан, Махфуза мени кечирар, "бир қошиқ қонимдан ўтар" деб ўйлайман.

Воқеаларни яна тасаввуримда тиклай-ман: Махфуза пиеда эди. Уни ким отта мингазиб қўйди? Шуниси маълумки, у анча вақт отда юрди. Йиллар ўтаверган сайин отдан тушишга мажбур бўлди. Аммо у барибир эгардан тушмади. Эгар қаттиқ "елим"ланган экан...

ЕЛИМЛАНГАН
ЭГАРЛАР

фасида — айна битириш имтиҳонларини топириш палласида қаттиқ суридим — имтиҳонларни зўрга, тўғриси, олдинги баҳоларим ҳурмати "аъло"га топиридим. Шундагина мен ўз билимимнинг анчагина саёз эканлигини фаҳмладим. Бироқ ўқитувчиларнинг ҳам, синфдошларимнинг ҳам, ота-онамнинг ҳам менга бўлган ишон-чи жуда сарбалаңд эди.

Синфимиздаги Жавлон деган болага ич-ичимдан ҳавасим келса-да, бу ҳавасин юзага чиқармасдим. Бир тамонлама унга ҳасад ҳам қилардим. Уям яхши ўқирди. Айниқса, ўтилган темаларни такрорлаш дарсида унга "ти!" қириди. Шундай пайт-ларда мен қанчалар тиришсамда, ҳатто калима ҳам қайтаролмасдим. Партанинг та-гига кириб, елкаларим тобора чўкиб бораётгандай сезардим, ўзимни. Бахтимга ўқитувчилар нима учундир мендан кўп сўрамас эдилар. Жойимдан тургазмасликларини ўзим ҳам жуда-жуда истардим.

Мактабни тутатгач, яна бир ҳақиқатни англаб етдим. Ўйлаб қарасам, ҳали шу кўнча қадар меннинг яқин сирдош дугонам йўқ экан. Нима учундир қизлар сўнгги пайтларда мендан ўзини олиб қочадиган, бирга бўлган тақдирда ҳам езилиб суҳбатлаш-майдиغان бўлиб қолишди. Тўғриси айтиганда, улар билан ўзимнинг ҳам унчалик гапла-шишга раъйим йўқ эди. Танаф-фус пайтларида нуқул юқори синф қизлари билан бўлардим.

Жуда чиройли эканлигимни, ораста кийинишимни, устига-устак яхши ўқилишим билардим. Эҳтимол, шу туфайли улар билан юришни ўзимга эп кўрмагандирман?

Шундай қилиб, ўша йилнинг ўздаёқ институтга ҳужжатла-римни топиридим. Бироқ, ҳатто биринчи имтиҳондан ҳам ўтиш менга насиб қилмаган экан. Йиқилишга йиқилдим, аммо ҳам-масидан ҳам кўра менга Жав-лоннинг, ҳали мишигини арта ол-майдиغان кўпгина синфдошла-римнинг институтга кириб кет-ганлиги алам қиларди. Айримла-рининг юзига ўйламай-нетмай, "отангнинг билати бақувват экан, йиқитмай кўтариб ўтди", деганман. Шу-шу улар билан юз кўрмас бўлиб кетдим. Кўча-қўйда юзма-юз келиб қолганда ҳам бир-биримизни танимаслик-ка олиб кетамиз.

Уйга қайтиб боролмадим. Шаҳарда холамниққа қолдим. Орадан кўп ўтмай ўша институт-га қотиба бўлиб йшга кирдим. Қиладиган ишимнинг унча тайи-

у жуда иктидорли домла эмиш. Ўзи ниҳоят-да хушбичим, камгап, истараси иссиққина эди, меннинг назаримда ҳам. Нима бўлди-ю, уни кўрсам ҳаяжонланадиган, беихтиер ўрнимдан туриб, қуюқ салом берадиган бўлиб қолдим.

Ниҳоят, қалб ришталаримиз боғландим. Энди биз бирга кинога туша-диган, кечки хиебонларда бирга айланади-ган, узок-узок суҳбатлашадиган бўлдим.

Дарвоқе, мен институтга ҳам кириб ол-дим. Бироқ деканимиз мени тез-тез қақириб турли нарсаларни машинкалатти-рар, умуман кўпична дарсларга қатнаша олмасдим. Шундай бўлгач, уйда кўпроқ ки-тоб ўқишга, конспектларни қайта кўчиришга ҳаракат қилардим. Бироқ ҳам-масига барибир улгуролмасдим.

Дастлаб декан қақиряпти дейилгач, мен домлага, домла эса менга қарайди ва нои-лож рухсат берарди. Мен ҳам бошимни куйи эгганимча худди туюқкорлардек аудиториядан чиқиб кетардим. Бу воқеалар кўп такрорланавергач, киши ўрганиб ке-таркан. Кейинги курсларда шундай пайт-ларда аудиториядан студентларга атайлаб қоматимни кўз-кўз қилиб чиқиб кетардим. Худди шундай бўлишни кўпична хохла-рим ҳам.

Домларлар курсдошларимдан кўра менга яқинроқдай, таниш ва меҳрибонроқдай бў-ни бир қадар сезишини, айниқса, қизлар худди мендай "факультет эркатойи" бўлишни жуда-жуда истаётганини пайкардим. Уларнинг айримлари мен бил-лан бирга юришга, домларлар ишончини қозонишга интилишарди. Бироқ мен улар-нинг деканат атрофида хира пашшадек гўнгилаб юришини истамасдим.

Гарчад "факультет эркатойи" бўлсам-да, дақиқ еган кунларим бўлган. Айрим домларлар консептим тўлиқ бўлмаганлиги туфайли синовларга қўйишмас, имтиҳон-лардан қайтаришарди. Шундай пайтларда деканнинг қабулхонасида келиб атайлаб кўзимни ешлаб ўтирардим. Тўғри келган домладан нажот кутардим. Орага тушма-ган деярли домла қолмасди. Нима бўлсам, меннинг синов дафтарчам баҳолик бўлиб қоларди.

Эсимдан чиқай дебди. Аспирант акам билан муносабатларимиз давом этаверди.

— Кейин кишлоғингизга олиб кетиб қолмайсизми, мени? — сўрадим бир кун ундан.

— Нима эди?
— Мен қишлоққа яшай олмайман.
— Сизнинг хоҳишингиз. Барибир ўзим ҳам шаҳарда қолишимга тўғри келади.

Шундай дейишни билардим. Барибир бора-бора ўзимнинг гапларимга бўйсундириб олишимга ҳам ишонардим. Ишонардим, лекин юрагимда қандайдир хижолик бордек туюларди...
Факультетимизда сирдан ўқийдиган бир қиз бор эди. У иккинчи курсдалигидек бир фан кандидатига тегиб олди (исм-фа-миласини айтиб ўтирмайман). Институт машинада келиб кетарди. Хохласа дарсга қатнашарди, хохламаса йўқ. Унга ҳавасим келарди. Кийинишни ҳам, юришни ҳам

Р. АЛЬБЕКОВ сурати

Хунари бор иш билан, хунари йўқ гап билан

ЖЎШҚИН

6 апрель 1995 йил

«Оила ва жамият» 12 (184)

Ҳ. САИДОВ сурати

Наполеон Бонапартнинг жияни Фаранг императори Наполеон III замонасининг энг гўзал аели — Мария Евгения Игнасия Августин де Монтихо-графина Тобская ошқ бўлиб қолди ва унга уйланди. Императорнинг маслаҳатчилари унинг ҳеч қимга таниқли бўлмаган испан графининг қизи эканлигини бир неча бор такрорлашди. Бироқ Наполеон эътироз билдириб, «Хўш, нима бўпти?» дерди. Унинг латофати, ёшлиги, гўзаллиги, жозибаси Наполеонни чексиз даражада бахтиёрликка чулғаб ташлаганди. Тахтда туриб айтган ваъзиди у бутун миллиатга қаҳриқ ташлади: «Мен севадиган ва ҳурмат қиладиган аелни танладим, бир аелки менга нотаниш».

Наполеонда, унинг келин-қаттидам саломатлик, бойлик, ҳақдорлик, шон-шараф, гўзаллик, муҳаббат, ўзаро севаги — ҳуллас оруздаги ҳаёт учун барча зарурий жиҳатлар мўҳайи эди. Ниҳонинг илохий олови ҳеч қачон бундан ерутроқ ловуллаб елмаганди.

Хайҳотки, илохий аланга тез фурсатда сўниб, ўча бошлади, ўзидан кўмирнинг ёниб адо бўлгач, кўрини қолдирган каби иссиқ ҳарорат кетди.

Ички кемирувчи қийноқли рашк билан аёл уни ўз буйруқлари билан камситар, ҳатто уни ёлғиз қолгани ҳам қўямасди. У давлат ишлари билан банд бўлган чоғларида ҳам унинг хонасига босқириб кирарди. Унинг ўта зарур музокаларини бузарди. Эрининг бошқа аёл билан учрашувидан хавфсираб бир фурсат ҳам яққа қўямасди.

Тез-тез онансинг олдида бориб эридан аяр қилар, норозилик билдираб, йиглар, вайсаб, пўписа қилар эди. Ногоҳонда хизмат хонасига кириб олиб эрига бақирар ва уни таҳқирларди. Саноксиз ажойиб саройлар соҳиб, Фарангистон императори — Наполеон ўзи билан ёлғиз қолиш учун бир қилъат жой топа олмади.

Хўш, бу билан Евгения нимага эришди?

Хозир айтаман. Мен сизга Е. А. Рейнхарднинг «Наполеон ва Евгения: бир империянинг фожеавий комедияси» дея номланган қизиқарли китобидан кўчирма келтирмам: «Шундай қилиб иш шу даражага етдики, Наполеон кузигчага туширилган ошмоқ шляпасида тунда ён томондаги эшикдан ўз яқин дўстларининг кузатуви билан тез-тез чиқиб кетарди. У императорлар фақатгина эртақлардагина эшитадиган улуг шаҳар кўчаларида тентирар эди».

Евгения ўзининг инжиқликлари билан мана нимага эришди. Тўғри, у Фарангистон тахтида тантанавор ўтирди. Унинг дунёдаги энг гўзал аёл эканлиги ҳам ҳақиқат эди. Бироқ мангу инжиқликларнинг захарли сикувиди на императорлик унвони ва на гўзаллик муҳаббатни асрай олди. Бечора аёл бунини ўзининг рашики ва инжиқликлари оқибатида ортириб олди.

Муҳаббатни ўлдириш учун дўзах шайтонлари ўйлаб топган, беҳато урадиган ҳийла-найранглар ичиди энг ўлим ташйидигани бу — инжиқликдир. Бу усул ҳеч

қачон панд бермайди. Кобра илоннинг қақуви каби у заҳарлайди ва доим ўлдиради.

Граф Лев Толстойнинг хотини бунини жуда кеч бўлгандагина англаб етди. Уламидан олдин у ўз қизларига иқроёр бўлди: «Оталарингиз ўлимнинг сабабчиси мен эдим». Қизлари унга ҳеч нарса деб жавоб беришмади. Билгасиккаласи ҳам йиглашарди. Улар оналари ҳақиқатни айтганини билдишарди-да. Оталарини ўзининг азалий шикоятлари, такрорий танқидлари, доимий инжиқликлари билан оналари ўлдираганини тушунишарди.

Барча маълумотларга кўра граф Толстой ва унинг хотини бахтли бўлишлари керак эди. У машхур езувчиларнинг бири эди. Унинг икки ўлмас асари «Уруш ва тинчлик» ва «Анна Каренина» қурраамиз адабиети осмонда ўчмас еркин юлдуз бўлиб қолди.

Толстой шу қадар машхур эдики, унинг ишқибозлари унинг изидан эртаю кеч юришиб, айтган ҳар бир сўзларини езиб олишарди. Ҳатто, энди бориб ухларман, қайи беъмани гаплари ҳам езиб олинарди. Ва ҳозир ҳам рус ҳукумати унинг ҳар бир айтган ибораси еки битор пайт ёзган нарсаларини 100 том бўлиши керак бўлган тўла асарлар тўпламида нашр этипти.

Шон-шухратдан ташқари Толстой ва унинг хотини бойликка, жамиятдаги юқори ҳурматга, болаларга эга эдилар. Ҳеч бир ниҳон бундан яхшироқ шароитда гулламаганди. Даставвал уларнинг бахти тўлиқ ва узокча қўзиладиган губорсиздек туюларди. Шунинг учун улар бу ҳузур-ҳаловатни узок қўзиши учун худудан ёнма-ён тиз чўкиб сўрашарди.

Кейин ҳайратли нарса содир бўлди. Толстой кундан кунга ўзгара борди ва умуман бошқа одамга айланди. У ўзининг ажойиб китоблар ёзганидан изза бўла бошлади ва вақтини тинчлик, урушнинг, камбағалликнинг йўқ қилинишига бағишлаган мақолалар ёзишга бахшида етди.

Бу инсон ёшлигида жуда кўп гуноҳлар, ҳатто қотиллик қилгани, Исонинг таълимотига айнан эргашишга ҳаракат қилганига иқроёр бўлди. У ўзига тегишли бўлган барча ерларни тарқатиб ва камбағал яшади: далада ишлади, ўтин ерди, хашақ йигди, ўзига оёқ қийим тикди, ўз хонасини супуриб тозалади, ёғоч қосада овқат еди ва ўз душманларини севишга ҳаракат қилди.

Лев Толстойнинг ҳаёти фожеа, бу фожеа сабабчиси унинг ниҳон эди. Унинг хотини зеб-зийнатни яхши кўрар, у эса лаънатларди. Хотин шон-шухрат ва обрўини соғинарди. Толстой учун эса бу галвали нарсалар ҳеч қандай маънони англатмасди. Аёл бойлик ва пулга интиларди, у эса бойлик ва хусусий мулкни бўлишни гуноҳ ҳисобларди.

Кўп йиллар давомида хотин унинг китобларини ноширларга бепул чоп этишга розилик билдирганлиги учун жанжаллар уюштирар, қаргар, жонидан тўйдирарди. Хотин унинг китоблари учун пул олишни хоҳларди.

У хотинига эътироз билди-

ганда аёл озгидан кўпиги чиккудек бўлиб полда судранар, бирор бир беҳаероқ хабар нарса қилиб кўйишни айтиб пўписа қиларди.

Уларнинг ҳаётида бўлиб ўтган бир воқеа бутун инсоният тарихидаги ҳаяжонли сахна бўлиб ту-

тентакнамо, шу қадар газабли ва гаройиб эди. Эр ҳатто газетдан бирор бир беҳаероқ хабар ўқиб қолса ҳам хотин унга шундай томоша қўйиб берардики, ҳайратдан озгизги очилиб қоларди. Алақобат аёл ақлдан озди.

Хотинининг асосиз камси-

катлар уларнинг қимматли ҳаётларига факат фожеа олиб кирди.

Нью-Йорк суҳбати 11 йил ишлаб минглаб оилавий муносабатларни ва ерларнинг уйдан кетиб қолиш ҳолларини қўриб чиққан Бесси Хамбургернинг айтишича, асосий сабаблардан бири хотин-

Аёллар эътиборига

Дейл КАРНЕГИ:

ИНЖИҚЛИҚНИНГ КЕРАГИ ЙЎҚ

юлди менга. Юқориди айтганимдек, улар турмуш қуришганда бахт соҳиб эдилар. Лекин 48 йилдан кейин у хотинини кўрага кўзи йўқ эди. Баъзан кеч пайтлари гамдан ўлдирилган бу хотин, унинг олдида тиз чўкарди-да элик йил аввал кундалигида қолдирган ўзига аталган муҳаббатга тўла зебо шеърларидан овоз чиқариб ўқиб беришни илтимос қиларди. Толстой шеър ўқиганда эса ўша ўтиб кетган гўзал, бахтиёр кунлар учун иккаларам ҳам йиглашарди. Ҳақиқий ҳаёт билан ўтмиш романтик ҳаёллари бир-бирдан фарқ қилар, эҳ, нақадар фарқ қиларди.

Ниҳоят, Толстой саксон икки ешида оилавий фожеасини кўтара олмай қолди ва 1910 йил қорли октябр тунларининг бирида ўз хотинидан қочди, қочганда ҳам ўзи билмаган совуқ ва қоронғиликка томон қочди.

Ун бир кундан сўнг Толстой кичкина темир йўл бекатида ўпка шомоллаши натижасида вафот этди. Энг даҳшатлиси унинг ўлими олдида қилган васияти жонсиз танасига хотинини яқин йўлатмаслик эди.

Ҳа-ҳа, графиня Толстая ўзининг инжиқликлари, шикоятлари ва асабий тутқаноқларига нисбатан олган баҳоси шу бўлди. Ўқувчи «аёлнинг норозиликлари асос бор эди» дейиши ҳам эҳтимолдан ҳоли эмас. Розиман. Бироқ, бунинг ишга алоқаси йўқ. Саволимиз бошқача мазмунда. Унинг инжиқликлари оилавий ахлоқни яхшилашда еки тубсиз залолатга ботирдимиз?

«Ўйлайманки, ҳақиқатан ҳам беақл эканман», — деган хулосага келгайди графиня Толстая, лекин энди кеч эди.

Аврама Линколн ҳаётининг фожеаси ҳам унинг ниҳониди эди. Эътибор беринг — унинг ўлдирилиши эмас, балки ниҳон фожеа эди. Уни ўз юрсти Геридон айтмоқчи 23 йиллик «оилавий бахтсизликнинг аччиқ мевалари» сикиб келди. «Оилавий кўнглисизлик?» Жудаям юмшатиб айтилган гап. Чорак асрдан кўпроқ яхш мубайнида Линколн хоним эрининг асабини ётовлар ва жонидан тўйдирарди. У ўзининг адосиз норозиликлари ни фойдалар ва эридаги ҳамма нарса асли ундай бўлмаслиги лозимлигини айтиб танқид қиларди. Эри букчайиб бесўнақайроқ юрарди. Хотин унинг юриш-туришида назокат йўқлигидан нола чекарди. Аёл Лексингтондаги Мантел хонимнинг мактабда ўрганганидек эрининг ҳам назокат билан юришини талаб қиларди.

Аёл эрининг қулоғи қатталигидан, ҳатто бурни ҳам тўғри эмаслигидан эрланарди. Ҳатто, унинг пастки лаби сил касаллигига йўлиққан беморники мисол чўчкайиб туришини, қўлоқларига нисбатан бошининг ўта кичиклигини айттар, нолирди. Аврама Линколн ва Мэри Линколн ҳар томонлама: тарбия, насл-насаби, жўшқилик, ўзига хослик ва дунёқараш жиҳатидан ўзaro қарама-қарши эдилар. Улар доимий равишда бир-бирларидан гижинишарди.

Линколн хонимнинг рашики шу қадар

тишлари, таъналари ва газабкор қилиқлари

Линколнни ўзгартирди? Бир томондан ўзгартирди, яъни улар Линколннинг хотинига нисбатан муносабатини ўзгартирди. Улар Линколнни бу бахтсиз никоҳидан афсус чекишга, имкон топиладиган унинг енидан қочиб кетишга мажбур қилди.

Линколн хоним, малика Евгения, графиня Толстаяларнинг эрларига нисбатан қилган муомалаларининг натижаси шу. Бу хара-

ларнинг тинимсиз инжиқлиқларидир. Ёки «Бостон пост» газетининг ёзишича, ўзининг оилавий бахтига гўр қазиган ва аста-секин уни чуқурлаштирган хотин битта эмас!»

Алқисса, агар сиз оила ҳаловатини, бахтини асраб қолишни истасангиз, биринчи қоидага риоя қилинг:

Инжиқлик қилишнинг ҳеч кераги йўқ!!!

Н. НАМОЗОВА таржимаси

Соғлом ва гўзал бўлай десангиз

ХАТҲА-ЙОГА

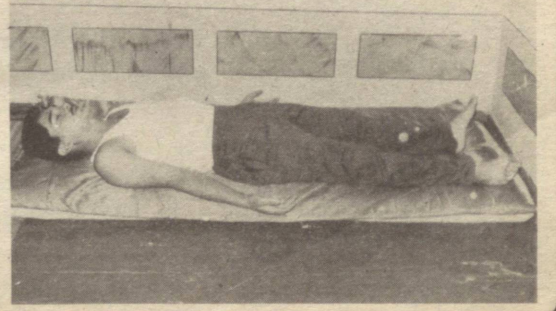
Мутахассисларнинг фикрича, саноати юқори даражада ривожланган мамлакатларда кўпчилик аҳолининг соғлиғига гипоксизия (камҳаракатлик) хавф солмоқда экан. Дарҳақиқат, инсоннинг ҳар томонлама соғлом, гўзал бўлишда жисмоний мукаммаллик, ҳаракат муҳим рол ўйнайди. Йоглар сажда қиладиган гигиеник, маънавий-ахлоқий қарашлар негизда эса ана шу уйғунлиқни кўриш мумкин. Азиз муштарийлар, биз ҳафталикнинг ушбу сонидан бошлаб, энг қадимги жисмоний тарбия системаларидан бири бўлган — Хатха-Йога машқларини эътиборингизга ҳавола этамиз. Хатха-Йога асосан ҳаракат ва машқларни ўз ичига оладиган системалар. Машқларни, сабоқни йоганинг бу тури билан мунтазам шугулланувчи Беруний Алимов олиб боради. Эслатиб ўтамиз: бу машқларни ешидан, жинсидан қатъи назар барча киши қилад икки бор бажаравериши мумкин. Фақат машқлар ҳомиладор аёллар ва операция бўлган кишиларга тавсия қилинмайди.

1. ШАВАСАН

Юмшоқ гилам ёки оделга органгиз билан оёқларингизни бир-биридан айри ҳолатда тўтиб, ётинг. Қўлларингизни эса танадан озгина узокликда тўғри ёзинг. Чап оёгингизнинг учи чапга, ўнг оёгингизнинг учи ўнгга тўғирлансин. Қўл қафталарингиз эса тўғри юқорига очик ҳолатда бўлсин ва бармоқларингиз эркин очик шаклда бўлгани маъқул. Бошингизни тўғри ҳолатда ёки салгина бIRON-бир (чап ё ўнг) томонга бурилган тарзда тутушингиз мумкин. Қўзларингизни юминг ва танангизнинг ҳар бир мускулини озод бўлишга унданг. Ҳаёлингиз ҳар хил фикрлардан йироқ, бупендай тинч ётинг. Секин ва меъёрида нафас олинг. Бу «Шавасан» дейилади. Бу асан бошқа ҳар бир асандан кейин қайта-қайта такрорланади.

ФОЙДАЛАРИ:

Бу жуда муҳим асан. У чарчоқни йўқотиб, танангизга осойишталик олиб келади. Ўқишдан, ишдан ёки саёхатдан кейин чарчоқ сезсангиз, ушбу асани ўн беш минут давомида бажаринг. Бу сизнинг ҳордигингизни чиқаради. Мия фаолияти ва юрак оғригидан нолийдиган кишилар учун ушбу асан айнисса фойдали. Толиқиш, зўриқиш ва беҳотиржамликнинг олдини олишга ҳамда уларни даволашга ёрдам беради. Танани кучли, енгил ва чиройли саклайди. Талабалар ушбу асани ҳар куни ўн ёки ўн беш минут давомида бажарсалар фойдасини тезда сезишади.

Ҳар касбнинг ўзига яраша силсиласи бор

Фаттоҳхон акани «Муғанний» дегим келади. Сабаби бу ном ҳам куй, ҳам газал ва ҳам ижронинг билимдонларига муносивдир. Шу маънода бугунги мусиқа санъатимиз, унинг кекачи негизи ва эртаси ҳақида устоз санъаткор билан мусохаба юритмоқ маъқул кўринди...

— Фаттоҳхон ака, келинг, аввало, қўшиқ ҳақида гап

вий» деган сўз ҳеч қачон ижодда, ишда енгил-елликка тортмаслиги, ишора бўлмаслиги керак. Аслида ҳам бу сўзнинг санъатга қандай алоқаси бўлсин. Ҳар нарсаям оғир, вазминлик, масъуллик ҳисси керак-да. Мусикий савияси, билими етарли бўлмаган кишилар (уларнинг ҳаммасини «санъаткор» даражасига етган дейиш ҳам тўғри эмас)

композиция. Шу боис, уни шоирники дейиш тўғрима. Агар у Муғанний бўлса, бошқа гап. Бундай ижодкорларнинг эса қўшиқбоп шеър ёзувчи шоирлар дейиш маъқул.

— Санъаткор сифатида қандай қўшиқлар эшитиб қолниқис ҳосил қиласиз, мириқиб дам оласиз?

— Мақом оҳанглирида мутаносиблик бор-да. Ўзи аслида мусиканинг ҳам ўзига яраша арифметикаси, ҳисоб-ки

полвон Сайдалиев, Зокиржон Тўраев, Абдулаҳад Анисий, Ўлфатий, Ҳошимжон Охунов кабиларнинг муҳитида улғайдик. Энди бизга нотўғри куйлаш, гапириш гуноҳ. Шу маънода айтаманки, аввало инсонга диёнати Оллоҳнинг ўзи берсин. Бу энди бугун санъатда бўлаётган камчилик, хатолар бобидаги гап-да. Мумтоз санъатга бўлган эътиборни эса қамайди дейиш нотўғри. Негиз? Мана, яхши хонандаларга мукофотлар, унвонлар бериляпти, радио, телевидениеда мунтазам кўрсатувлар, эшиттиришлар ва концертлар уюштирилиб бориляпти. Иқомиятларимиз кўп, фақат ижод қилиш керак, меърида, чиройли ижро этиш учун изланиш лозим ҳолос. Ҳаммаси ижодкорларнинг ўзида қолган.

— Энди ўзингиз олиб бораётган ишлар ҳақида гапириб берсангиз?

— Бажонидил. Биласиз, устоз Юнус Ражабий домладан улмас мерос «Шашмақом» қолди. Домла умрларининг сўнггида ушбу ишни бошлар экан, ўзлари бир ички сезги билан шошилчироқ бўлаётганини, мукамал ишлаш учун эса умр фурсатлари етмаслигини билардилар. Биз шоғирлар бу ишга ўз ҳиссамизни қўшиб «Шашмақом»нинг устоз умри етмаган, бажаришга улгурмаган томонлари устидан изланишни ният қилдик. Ҳар қалай натижалар ҳам чакки эмас. Мана, бизгача 2-3 тагина ашуласи етиб келган саккиз қўшиқли «Мискин» туркумини тикладик. Беш қисмли «Муножот», тўққизта янги ашуласи билан «Ушшоқ»нинг тиклиниши бу изланишларимиз самараси бўлди. «Насрулло» чолгу йўли ҳам кўнглимни забт этганди. Бу Насрулло деган куйчи йигитнинг севгилиси Гуландомни қайтариш эвазига подшоҳга чалиб берган нолали куйи тарзида вужудга келган мусикадир. Бу чолгу йўлида ҳам икки қўшиқ тайёрладик. Булар «Талқини Насрулло», «Уфори Насрулло». «Насрулло»нинг яна бир туркумини ҳам яқинда элимизга тортиқ қиламиз. Ҳозирда филармония қошида «Олтин водий» ансамблини туздик. Насиб бўлса, бу жамоамиз ҳам миллий мусиқа санъатимизда ўз ўрнини топади...

Фаттоҳхон акани бежиз «Муғанний» демадим. Зеро, бу улуг номга мушарраф бўлишнинг ўзига яраша машаққати ва масъулияти ҳам бор. Қолаверса, ҳофизнинг фарзандлари Инъомжон ва Нодиранинг ҳам ота изидан бораётгани, айниса қувонарли. Бу санъатнинг, санъаткорнинг умрбоқийлигидан нишона...

Хусан ЭРМУҲАММАД,
журналист

Сўнги устуни

ЭНГ ДАҲШАТЛИ МАҲЛУК

Сизнингча, энг даҳшатли ҳайвон нима? Шерми, йўлбарсми, бўрми, илонми?... Қайси бирини деманг булардан-да даҳшатлироқ маҳлуқ бу — чивин экан. Инсоният тарихида чивин барча урушларда ҳалок бўлган миллион-миллион одамлардан ҳам кўп кишининг қўлига етган. Бу мавжудот касалик тарқатувчи энг ваҳимали воситачи ҳам ҳисобланади. Унинг «ҳизмати» туфайли Африка қитъасида турли касалликлар, энг ҳар йили миллионлаб одамлар қазо қилмоқда, ер юзиде эса 300 миллиондан ошқан одам турли касалликларга қалинмоқда.

Бу маҳлуқнинг олдига сиз уйлаётган даҳшатли ҳайвонлар «Фаришта» ҳисобланса, ажабмас.

ШОҲОНА ТОБУТ

Америкадаги фирмалардан бири ишлаб чиқараётган тобутилар билан машғур. Бу фирма ясаётган тобутларда ҳаво тозаловчи ва электр чирроғи мавжуд бўлиб, улар 6 ойгача ишлаб турар экан. Бирок, шу вақтгача уларнинг чирроғини қим қилиб акариш, шуниси қизиқ. Ҳар ҳолда, бундай ҳаёнаматли тобутда етиш ҳар қимга ҳам насиб етмаслиги аниқ.

ЭРКАКНИНГ ШҮРИ БОРМИ

Эстония ҳозирги пайтда улим, ахришли ва аҳоли ушининг пасайиши бўйича «рекорд» урнатиш даражасига етди. Фақатгина ўтган 1994 йилда 614 марта ўз-ўзини улдирishi воқеаси содир бўлган. Ўз жонига қасд қилганларнинг 495 нафари эркак бўлса, 119 нафари аёл ҳолос. Республика маъмурули бу ҳодисаларнинг асосий сабабини тополмай гаранг. Нима бўлганда ҳам эстон эркакларига қийин кўринади.

«АМУР» УСТИДАН ЯЕВ

Россиянинг Благоевшенск тумани ва Хитойнинг Хэйхэ шаҳри ўртасида чегара вазирлигини ўтаётган Амур дарёси устидан 1 км. узунликдаги кўприк қўриладиган бўлди. Бу 3700 км. узунликка эга бўлган ва чегара вазирлигини ўтаётган Амур дарёси устидан қўриладиган биринчи кўприқдир. Энди Сибирда савдо-сотиқ янада авжига чиқади, деяверинг.

РЕКОРД

СПИД касалига қалинган беморлар сонининг кўпчилиги жиҳатидан ер юзиде Испания биринчи, Франция иккинчи ва Италия учинчи уринларни эгаллайди. Бу давлатларда жами 4427 та СПИД касалига қалинган одамлар бўлиб, уларнинг кўпчилигини эркаклар ташкил этади.

Илоийм, юртимизни бу фожеадан ўзинг сақла.

6 ЕШЛИ ЛАУРЕАТ

Россиялик 6 ёшли қизча — Аня Павлова Японияда бўлиб ўтаётган халқаро болалар ижодий конкурсида лауреат бўлди. Бу қизча чизаётган расмлар катта ёшдаги болаларникидан қўшимчаслиги мусобақа маъмуриятининг диққатини ўзига тортмоқда.

ҒАРОЙИБ ТАБААТЛИ БОЛА

Швециялик Юзеф исмли бола қуриш ва эшитиш қобилияти ўта даражада кучлиги билан барчанинг эътиборини ўзига қаратмоқда. У 1,5 километр ўзқиликдаги овозни бемалол эшитиб, 1 километр ўзқиликдаги текстни бемалол ўқий олади. Тарбиячиларнинг таъқилишча, бунақаси ҳали бўлган эмас.

ХОРИЖИЙ МАТБҲОТ
ХАБАРЛАРИ АСОСИДА
ТАЙЁРЛАНДИ

МУҒАННИЙ

Маълум ёшга бориб дунёқарашлар ҳам ўзгаради

лашайлик. Қўшиқ, унинг ашулаларини нима фарқи бор?

— Буларнинг ҳар бирининг ўзига яраша асоси бор. Мана, қўшиқ деймиз. Қўшиқ — бу қўшув деган маънони беради. Бизда композиторлар яратган, партияга, байрамларга, юртга бағишланганларининг қўшиқ дейиш урф, аслида, ҳаммасиниям қўшиқ дейилса бўлади. Энди фақат бундан ашулани ва хонишни ажрати олишимиз керак. Ашула асосан водийга хос санъат, Катта ашула, яъни Катта — Яратганга бағишланган ашула, булар патнис билан, созни қўшмай ижро этилади. Хониш эса хонанда сўзидан олинган бўлиб, нола қилиш деган маънони англатади. Аслида нола куйда ҳам бор. Асосан, мақом ижрочиларини хонанда дейиш тўғри бўлади.

— Шу уринда ялла ва лапарларни ҳам таърифлаб ўтсангиз?

— Енгил ашула ва қўшиқларга ялла дейилади, лапарлар эса энг енгил, рақсбон нарсалардир.

— Бугунги «замонавий» ўзбек мусиқачилигини бу санъатларнинг қай бирига кўпроқ киритиш мумкин?

— Қаранг-да, бу «Замона-

яратаётган нарсалар «замонавий» дейилляпти. Бу энди замонга ҳам иснод, менимча. Бундай бўлишига қим айбдор? Аввало, бевосита концерт ташкилотлари. Негиз десангиз, уларда ҳақиқий мусикий иқтидори банд бўлган ижодкорлар қамайди. Энди энди ўзгариш сезилляпти. Ўша консерваторияда Шарқ мусиқаси, миллий мусиқадан билим олганларнинг ишга жалб этилгани ҳисобига. Мен бу ижодкорлар ичиде Абдуҳошим Исмоилов, Аҳмаджон Дадаев, Шавкат Мирзаев, Туйғун Шабоев, Раҳматжон Қурбоновларнинг ҳиссаси катта эканлигини айтгим келади. Филармония, телерадио ансамблларида, консерваторияда уларнинг изланишлари, меҳнатлари самараси яхшигина асарлар дунёга келляпти.

— Фаттоҳхон ака, «қўшиқчи шоир» деган иборага қандай қарайсиз? Назаримда, бу иборанинг мантиқи кишини уйлантириши керак...

— Ҳа, шеърларидан купи қўшиқларда фойдаланилаётган шоирларни «қўшиқчи» деб аташ урф бўлди. Бу нотўғри, албатта. Сабаби, қўшиқ биргина шеър билан пайдо бўлмайди. У ахлит бир

тоби бўлади. Доиранинг маълум зарбларидан ҳосил бўладиган шаклга усул деймиз. Мисол, «Сараҳбор», «Савти», «Муғулча» усуллари каби. Мақомларнинг ушбу асоси жуда мустақкам. Фақат гап унинг ижросида қоллади. Бугунги ёшлардан Маҳмуджон Тожибоев, Маҳмуджон Йўлдошев, Раҳматжон Қурбонов, Машраб Эрматов, Эркин Рузиматов, Марям Сатторова, Насиба Сатторова кабиларнинг ижралари менга жуда маъқул. Демак, бу соҳанинг эртаси тўғрисида қўнғил хотирхона бўлишига асос бор. Шу жойда айтиб ўтай, бугун катта ашула бир оз эътиборсиз қоляпти, шунини сақлаб қолишимиз зарур, борларини ёзиб қолиш керак. Эртага кеч бўлади-да, Мана, сурнай чолгу йўлларидан нимани курсатишни билмаймиз. Билладиганлар эса, дунёдан ўтиб кетишди.

— Фаттоҳхон ака, мана Сиз катта ҳофиз, бастакор, мумтоз мусиқамизнинг йирик намояндаларидан, билимдонларидан бирисиз. Бугунга келиб, умуман мусиқа санъатимизда пайдо бўлган янги овозлар, янги қулар, мусиқа шакли танлашдаги ўзгаришлар кўпчилиқда гўё мумтоз ва мунгли мусиқамиз эътиборсиз қоляпти деган фикрларнинг пайдо бўлишига олиб келди. Бу борадаги сизнинг мулоҳазаларингиз қандай?

— Маълум ёшга бориб, одамнинг дунёқарашини ўзгариб бораган. Мана, ёшлигимиз, навқирон йилларимиз ўтди. Марғилон, Қўқон, Токшент ва бошқа шаҳарларда катта-катта устозларни кўрдик, сабогини олиб ўргандик. Энди санъатчи фақат санъатчигина эмас, балки инсон ҳам. Унинг одоб-ахлоқи, инсонгарчилиги муомаласи ҳам чиройли бўлса дуруст. Ҳарқалай кўпчиликнинг кўзидеги одам. Биз йигирма, йигирма беш йиллар ўша улкан санъаткорлар Умрзоқ

Б. Тўраев сурати

ЙИГИТА ЕТМИШ ҲУНАР ҲАМ ОЗ

БОШ МУҲАРРИР:
Абдукарим РАҲИМБЕРДИ

Муассислар: Ўзбекистон Республикаси
болалар жамғармаси ва «Соғлом
авлод учун» Халқаро хайрия
жамғармаси.

МАНЗИЛИМИЗ:

700078, Мустақиллик
майdonи, 5-бино.

Телефон: 39-43-95
Эркин Эшонқулов
навбатчилик қилди
Обуна индекси - 64654
Рўйхатга олиш № 33
Буюртма Г-0170. 23566 нусхада чоп
этилди. Офсет усулида босилди.
Формати А-3, ҳажми 2 босма табоқ.